IOSEPHI CASTALIONIS IVRISCONSVLTI VARIAE . LECTIONES

AD

ALEXANDRVM . RODVLFIVM

IO . FRANCISCI . F

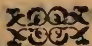

ROMAE, Ex Typographia Bartholomaei Bonfadini. 1594

SVPERIORVM PERMISSV

ALEXANDRO RODVLFIO IOANNIS FRANCISCI FILIO

IOSEPHVS. CASTALIO S. P. D.

X ÿs, quae anno ſuperiore a nobis ad Inſtitutionum & legum locos paullo obſcu riores notabantur, cum ti- bi, & BARTHOLOMAEO CAVALCANTI, *iuueni hu- maniſsimo, Iuris ciuilis elementa traderem, nonnulla delegi ab humanioribus ſtudÿs haud prorſus aliena, & in Variarum Lectionum vo lumē conieci. Ea quando ad te iure optimo per tinent, tuo nomini praecipue inſcripta, ac ty- pis excuſa in publicum prodire tuo cum ſplen- dore volui. Tu enim is es, qui ad generis nobi*

lita-

litatem ingenij quoq. & virtutis propriam laudem adiungis, dignusq. prope iam existimaris, per quem RODVLFIAE *familiae ornamẽta restituta boni omnes velint. Quod tamen mirum videri poterit nemini, qui te* IOANNIS FRANCISCI *viri optimi, & ornatissimi filium, praeceptis* HIERONYMI MEII, *Graecarum litterarum cognitione praestantissimi, institutum, &* RODVLFI *fratris eruditissimi, & honestissimi vestigijs insistentem, cognouerit. Addo etiam complurium sapientissimorum, hominũ, in primis vero* ANTONII QVAERENGI, ALEXANDRI BVRGII, IOANNIS BAPTISTAE STROTII, & COM. GABRIELIS CAPRAE *familiaritatem, ac consuetudinem. Tu vero in isto aetatis flore ad gloriam, vt facis, contende; & amoris hoc in te mei monumentum libenti animo complectere. Vale. Romae IV. Idus Ian.* CIƆ IƆ XCIV

VARIARVM LECTIONVM CAPITA

Sidera

Horati

Ver-

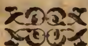
Errata ſic corrigenda.

pag. 4 Cum dicimus ante diem decimum.
15 Querente aheno iactat.
30 in eam potius ſententiam diſcedit.
41 Cauimus,& domini ius omne remiſimus aegro
44 Credidit & placido vexerunt aequora fluctu
71 Cariſium.
83 Attamen incenſus maiorum laude tuorum.
84 Hyadas.

IOSEPHI CASTALIONIS IVRISCONSVLTI

Ad l. 1. C. quae res pignori oblig. poss. Commentarius.

LVMNVM, *Alumnamque*, esse, qui, quae ve alitur; non item, qui, quae ve alit, facile doctis viris probabo. Illud autem difficilius explicatu est, quod in l. 1. C. quae res pign. oblig. poss. legitur. Nam ibi Accursius, parum constans, modo filios ex concubina, modo eos, qui aluntur, aut qui alunt, *Alumnos* interpretatur. Ac Prateius se non legisse scribit, qui significatum proprium *Alumni* explicet in specie, d. l. 1. §. Semproniam. l. Codicillis, ff. de vsu & vsu fructu leg. Ego, quid censeam, vt potero, exponam, si prius eorum sententiam, qui *Alumni* vocabulū actiuae significationis esse contendunt, refutaro. Equidem mirari satis non possum, quid ijs in mentem venerit, quamobrem cōtra veterum optimorum Latinae linguae auctorum vsum *Alumnos* interdum eos dici, qui alunt

asseruerint. Plautus certe Mostellaria notae significationis nomen ad amatorem festiue transtulit; ducta similitudine a puero, qui ad nutricem se confert. Apud illum Callidamantes sic loquitur:

Ecquid tibi videor mammam adire.
O, Ocellus es meus, tuus sum alumnus.

Idem Poenulo proprie:

Herus meus hic quidem est, mearum alumnarum pater.

Verba sunt Giddenemes nutricis. Verg. lib. Aen. sexto:

——— nec Romula quondam
Vllo se tantum tellus iactabit alumno.

Idem lib. vndecimo:

——— sed non felicibus aeque
Tum comes auspiciis caro datus ibat alumno.

Horat. epistolarum lib. 1. ad Tibullum:

Quid voueat dulci nutricula maius alumno.

Ceterum Alumno, Alumnaeque, Nutrix, Altrix, Educatrix, Nutritor, Altor, Educator, respondent. Instit. quibus ex caussis man. §. eadem lege: *Iustae autem manumissionis caussae hae sunt: veluti si quis patrem, aut matrem, filium, filiam ve, aut fratres, sorores ve naturales, aut paedagogum, aut nutricem, aut educatorem, aut alumnum, alumnam ve, aut collactaneum manumittat.* Laurentius quidem Valla egregie hanc partem tuetur: sed iniuste Nonium Marcellum accusat. Non enim exempla ex auctoribus, quos eruditissimus grammaticus laudauit, eo producta sunt, vt *Alumnum* pro educatore acceptum ostendant. neque id Nonius scripsit. Verum mendoso Valla vsus exemplari, (in quibusdam enim libris pro Aluntur, Alunt est legere.) Nonium errasse pronuntiauit. Inepte autem faciunt, qui actiuam in suis Lexicis Alumno significationem attribuunt; neque auctorum locos recte expendunt; sed contra, quam scriptum est, accipiunt, atque comminiscuntur mera somnia. Nam, quod apud Plinium legitur lib. 3. cap. 5.

Terra

Terra omnium terrarum alumna, eadem & parens, de Italia loquitur, cum Alumna pro altrice interpretantur, ne ipsi nihil intelligere videntur. Italiam Plinius terrarum omniū parentem, quae omnium gentium, nationum, populorum rem, salutem, honestatem, legibus, ac legionibus tueretur; eandem *Alumnam* terrarum dixit, idest, quam vicissim vniuersus terrarum orbis aleret, commeatu iuuaret. Huc pertinent versus Claudij Rutilij Numatiani, cuius Itinerarium, elegis elegantissime conscriptum, a nobis emendatum, & adnotationibus illustratum, superioribus annis edidimus. Romam alloquitur:

Aeternum tibi Rhenus aret, tibi Nilus inundet,
Altricemq. suam fertilis orbis alat.

Si quidem Populus Romanus frumento ex Aegypto, atque Africa importato vtebatur. quod ex Claudiano discitur, initio libri de bello Gildonico:

Tot mihi pro meritis Libyam, Nilumq. dedere,
Vt dominam plebem, bellatoremq. Senatum
Classibus aestiuis alerent, geminoq. vicissim
Litore diuersi complerent horrea venti.

Eodem libro tantae rei frumentariae comparandae caussam exponit:

Quid mihi septenos montes, turbamq. dedistis,
Quae paruo non posset ali? felicior essem
Angustis opibus. mallem tolerare Sabinos,
Et Veios. breuior duxi securius aeuum.
Ipsa nocet moles. vtinam remeare liceret
Ad veteres fines, & moenia pauperis Anci.
Sufficerent Etrusca mihi, Campanaq. culta.

Idem dicendum esset de altero Plinij loco, qui libro naturalis hist. extremo corrupte ab istis producitur, si ita legeretur, vt adnotarunt: *Italia rectrix, parensq. mundi alumna*. Non enim *Alumna*, sed *Altera*, rectius omnino in libris emendatioribus legitur. Iam vero, quod ex Q. Cur-

tij libro octauo affertur,non efficit,quod volunt. *Alumnũ, inquit,vestrum Regem ne deseratis*. Milites monentur, ne Regem suum, apud quos Rex ipse natus, altusq. esset, quemq. ipsi prope aluisse videbantur, destituerent. non esse peregrinum Regem,non externum, aut alienum, sed ciuem,natiuum, indigenam,atque adeo alumnum profitetur. Illud profecto ridiculum est, quod agmen claudit. Producitur e libro primo Cic.de Diuinatione versus:

Vos quoque signa videtis,aquai dulcis alumnae:

atque ita exponitur: *Aquae alumnae*, idest,quae alit. idq. sensit Marius Nizolius.Quid hoc pinguius,quid ineptius fieri potest?Aquae attribuitur,quod ad Ranas referẽdum est. Alloquitur enim auctor ranas, aquarum alumnas. id quod manifestum fit versus ipsos attentius legenti:

Vos quoque signa videtis,aquai dulcis alumnae,
Cum clamore paratis inanes fundere voces,
Absurdoq. sono fontes, & stagna cietis.

Quam isti longe a sententia feruntur,quam toto errant caelo. Sed & Iacobus Cruquius in Horatium ad Od.viij. lib.iij.

——————— *abeasq.paruis*
——————— *Aequus alumnis.*

aduersus Vallam Varronis locum apud Nonium actiue interpretatur.Varro Eumenidibus:

Et ecce de improuiso ad nos accedit cana veritas,
Atticae philosophiae alumna,&c.

Ad quem locum Cruquius inquit, *Ex veritate namque philosophia,non etiam ex philosophia veritas nata est.* Quid absurdius? Immo a philosophia veritas fouetur,alitur,educatur, si non nascitur. Veritatis igitur altrix, nutrixq. philosophia est. quod Cruquius non vidit. Neque aliter accipiendus est Cor. Taciti locus de claris Oratoribus: *Est*, inquit, *magna ista, & notabilis eloquentia alumna licentiae, quam stulti Libertatem vocant.* Haec Tacitus. Licentia

enim

enim eloquentiam notandam, & animaduersione dignã foueri, aliq. significat, non ex eloquentia licentiam ortam esse, vt inepte putat Cruquius. Cicero quoque de claris Oratoribus hoc dicendi genere vsus est: *Pacis est*, inquit, *comes, otijq. socia, etiam bene constitutae ciuitatis quasi alumna quaedam eloquentia*. Quis non videt, bene constitutam Ciuitatem esse eloquentiae altricem? Nunc ad primam Legem Codicis, titulo, quae res pignori obligari possunt, aggrediamur. *Alumnos tuos, & ceteras res, quas neminem credibile est pignori specialiter daturum fuisse, generali pacti conuentione, quae de bonis tuis facta est, in caussa pignoris non fuisse rationis est*. *Alumnos* Accursius, vt dixi, incertus est quo pacto accipiat. nam modo filios ex concubina, modo eos, quos aluisti, aut qui te aluerunt, opinatur. In Accursij sententiam a Doctoribus passim itur. Ego *Alumnos*, de quibus mentio fit in d.l.1. seruos esse vernas, quos sibi quis a teneris, vt aiunt, vnguiculis peculiariter educauerit, sine vlla dubitatione edissero. Quis enim posset specialiter obligare liberos homines? Operae autem pretium facturus mihi videor, si paullo altius disputationem repetam. Alumnum constantissime eum tantum optimus quisque Latinitatis auctor dixit, quemcumque quis aluisset. cui respondet, vt dixi, Altor, Nutritor, Educator. Nec interest, seruus ne, an liber sit, qui alitur, superior ve, aut inferior. De Pallante, Euandri Regis filio, Acetis armigeri alumno, Vergilius lib. Aen. xi. cecinit:

Corpus vbi exanimi positum Pallantis Acetes
Seruabat senior, qui Parrhasio Euandro
Armiger ante fuit, sed non felicibus aeque
Tum comes auspiciis caro datus ibat alumno.

Sic ipse Aeneas Caietae nutricis alumnus fuit, potentior hic, illa humilior. Hoc autem alumnorum genus nihil ad eam legem pertinet. Domini seruorum quoque fidei liberos suos alendos committebant. Ne hoc quidem

genus ad rem. Nascebantur ex ancillis propriis apud dominos serui, ijque Vernae vocabantur. ex ijs, si quos dominus specialiter aleret, neque inter ceteros tolli, educariq. in seruorum grege, ac multitudine pateretur, Alumnos suos appellabat; quasi dixeris vernas, & peculiares seruos. quamquam non ignoro, peculiarem seruum dici, qui in filij quasi peculio sit. De hoc Alumnorum genere lex nostra loquitur. Alumnos item Acron apud Horatiũ Ode 18. lib. 3. pro vernis sumi, auctor est. Vernulas enim interpretatur, quos Horatius paruos alumnos dixerat, quibusq. dominus timebat. Quare Horatius precatur Faunum, qui infantibus infensus credebatur, ne paruis alumnis, idest seruis infantibus noceat. Ecce tibi Altor dominus, Alumnus seruus. Seruilis ergo notae alumnus censendus. Interdum tamen eueniebat, vt alumnus manu mitteretur, & e seruo liber fieret. neque certe ob eam rem alumni nomen aboleretur, sed retinebatur, statu mutato, ad indicandum, quo is loco apud dominum fuisset. *Est e regione Hospitij peregrinorum Trinitatis elegantibus incisum litteris marmor antiquitatis refertissimum, quod huc spectat.*

M. LIVIVS. AVG. L. SECVNDIO
ACCENSVS. DRVSI. CAESARIS
ET. ALVMNVS
M. LIVIVS. M. F. POL. MACEDONIC. F
IVLIA. TERTVLLA. VXOR
M. LIVIVS. M. L. PROSPER

Eundem Libertum, & Alumnum legimus, ex eo videlicet libertorum genere, qui, cum in seruitute nati essent, gratiores tamen, acceptioresq. dominis, vel dominorum filijs essent. Secũdionem seruum Drusus Caesar, Ti. Augusti filius, sibi educauerat. eundemq. postea manumissum a Ti. Aug. patre, libertumq. Augusti dictum, Accensum esse suum voluit. Accensi autem erant liberti, qui

magi-

magiſtratibus apparebant, ac praeſto erant.

Eſt & alia inſcriptio apud Alberinos.

AVIDIO . SPARTACO
PATRONA
ALVMNO
B . M .
P . Q .

Cum lapidibus faciunt digeſtorum libri.I.liberto ſuo, §.largius de annuis legatis. *Pecuniam,* inquit apud Scaeuolã teſtator, *quam Titio liberto meo, & alumno legaui, eſſe volo penes Publium Maeuium vſque ad vigeſimum quinctum annũ aetatis eius, proq. ea computari cum eo vſuras quadrãtes.* Vernas quoque non ſeruos, ſed libertos, in veteribus monumentis reperio. E vernis ſcilicet ſeruis libertos factos dixeris.

In Colle Hortulorum, ſiue Monte Pincio, in hortis, quos magnificentiſsime exſtruxit, atque inſtruxit Regio ſumptu, ſtatuisque, tabulis, & inſcriptionibus antiquis exornauit clariſsimus antiquitatis vindex, Ferdinandus, Magnus Etruriae Dux.

SECVRITATI
COGNATIONIS . SVAE
FORTVNATVS . AVG . L.
VERNA . PATERNVS
AB . EPISTVLIS
ACCENSVS . PATRON
DIVO . AVG . VESPASIANO
LICTOR . CVRIAT
VIAT . HONOR . DEC . COS . ET . PR.
ET . SIBI . ET
EPAPHRODITO . AVG . L
AB . EPISTVLIS . FRATRI . SVO

Cum hoc conſentit lapidis inſcriptio, a nobis in Capitolio deſcripta. vnde feminam feminae libertam, eandem & vernam intelliges.

DIIS

DIIS. MANIBVS
IVLIAE. Ɔ. LIB. HELPIDIS
VIXIT. ANNOS. XVI
MENS. VIIII. DIES. DVOS
IVLIA. IRENA. FECIT
VERNAE. SVAE. CARISSIMAE
BENEMERENTI. ET. SIBI. SVIS
LIBERTIS. LIBERTABVSQVE
EORVM

Et apud Fusconios:

DIIS. MANIBVS
N. SATRI
AVGVSTALIS
SATRIA
NYMPHE
VERNAE. SVO
CARISSIMO
VIXIT. ANN. XXII
M. I. DIEBVS. IIII

Libertum fuisse Augustalem, non autem seruum, intelligo, quem Satriae gentis nomine, & Numerij praenomine auctum video. N. Numerium significat.

Ad rem quoque facit lapis in hortis olim Carp.

D. M.
Q. VOLVSIO. AVGVSTALI
VIXIT. ANN. XI. D. XXI.
Q. VOLVSIVS. DEXTER
VERNAE. SVO

Vernam hoc loco non seruum, sed libertum, dixeris. Cui enim praenomen, & familiae Romanae nomen adiungitur, Liber, & Ciuis Romanus sit, necesse est. Quod vero sequitur, in dubio esse potest, num de seruo, an de liberto dicatur:

EVHEMERO
CAESARIS.N
VERNAE.PEDI
SEQVO. VIXIT
ANNIS.XXIII.MENS
IBVS.VIII.DIEBVS
V.AELIA.SVCCESSA
MATER.FILIO.BENE
MERENTI.FECIT

Libertum potius puto, cuius mater ex gentilicio nomine libera cognoſcitur, quiq. tum matris commendatione, tum ſuis meritis facile libertatem ab indulgentiſſimo Principe impetrare potuit. Neque ſolum Vernarum, Alũnorumque vocabula ad libertos extendi, ſed etiam ſeruorum appellatione in ipſa libertate retentam video.

DIS.MANIBVS.DEXTRI
CAESARIS.SERVO.DI
AETARCHO.DOMVS
AVG.TREBONIA.LAV
DICE.FEC.CONIVG.B.M
CVM.DVABVS.FILIS.FOR
TVNATA.ET.FELICE

Seruus dicitur, quem libertum eſſe cõſtat. coniux enim ſeruo non erat, ſed contubernalis, neque ex libera ſeruus liberos ſuſcepiſſe dicebatur. liberam autem eius vxorem fuiſſe, ex eo cognoſcimus, quod nomini proprio peregrino, familiae nomen Romanae praeponitur Trebonia Laudice.

DIS.MANIBVS
FLAVIAE.ATHENAIDI
APOLLONIVS
IMP.DOMITIANI.AVG.
GERM.SER.PECVL.ET
FLAVIA.PALLAS.PARENTES

FILIAE. CARISSIMAE. FECER
VIXIT. MENSIBVS. VIII. DIEBVS. XXVI

Seruum peculiarem imperatoris, non qui seruus eo tẽpore esset, sed qui olim eius loci fuisset, dictum puto. Papin. Statius Earinnm Domitiani Libertum in praefatione libri tertij Siluarum his verbis nominat: *Earinus praeterea, Germanici Dei nostri libertus*. Eundem Caesaris seruum in Coma dicit: *Quos tibi Caesareus donat puer*. Caesareum puerum Caesaris seruum interpretor, nõ qui seruus re ipsa sit, sed qui fuerit antequam manumitteretur. Huc accedit, quod non libertinae tantum condicionis homines, sed plane ingenui seruos se Imp. Domitiani profitebantur, quod ille Dominum se, Deumque ab omnibus dici praecepisset. auctor Suetonius.

Apud Caesios.

FLAVIA. AVG. L. DORIS
FECIT. SIBI. ET
IDEO. CAESARIS. N. SER.
CONIVGI. SVO. ET
EPAPHRODITO. FIL
LIBERTIS. LIBERTABVSQ
EORVM

Et apud Fusconios.

QVINTILIA. DONATA
FECIT. SIBI. ET. CONIVGI
SVO. ACMAZONTI
CAESARIS. NOSTRI. SERVO
ET. DAPHNICO. FILIO. HVIVS
QVI. VIXIT. ANN. XVII. ET. LIBERTIS
LIBERTABVSQ. POSTERIQVE
EORVM

Et

Et in templo S. Mariæ de Monte Serrato.

FORTVNATVS
CAESARIS. SER
NICOMACHIANVS
PATER.ET
SEXTILIA . PRIMA
MATER . FILIAE
PIISSIMAE.FECERVNT
ET . SIBI . ET
MOSCHINI.CONLACT
VIXIT . ANNIS . XV . MENS . IIX

Illud obiter hoc loco notandum eſt, in nomine Nicomachianus litteram illam inuerſam,ſiue dimidiatam, Ⱶ adſpirationis eſſe notam, pro integra H,quae ad MOSCHINI nomen adhibita eſt. Huius notae confirmandae gratia libet proferre *inſcriptionis exemplum ex aedibus Hieronymi Pici a nobis deſumptum.*

STATAE.FORTVNAE.AVG
SACR.
SEX.FONTEIVS.Ɔ.L.TROPHIMVS
CN.POMPEIVS.CN.L.NICEPHOR
MAG.VICI
SANDALIARI.REG
IIII.ANNI.XVIII
D . D

Ex ijs,quae a nobis allata ſunt,conſtare arbitror, *Alumnos* eſſe quicumq. alerentur,non autem qui alerent,ſiue liberi,ſiue ſerui,ſiue potentiores,ſiue tenuiores. Nunc videndum eſt,an recte Accurſius *Alumnos* filios interpretetur.

tur. Dicam libere. Accursio imposuerunt grammatici. vnde ille didicit, *Alumnos* esse interdum nutritores, interdum filios. Seruius ad illum Vergilij versum lib. Aen. sexto,

Nec non & Tition terrae omnipotentis alumnum, Terrae alumnum Tition a terra enutritum, & terrae filium dicit, *secundum varias de Tityj matre opiniones: ac Vergilium sermone, quo vtrumq. significaret, vsum esse, scriptum reliquit.* Ego, quamquã Poetis summam in verbis licentiam esse sciam, censeo tamen apud Vergilium proprietatis amatorẽ proprie *Alumnum* pro alto, atque a terra educato, nõ autem pro filio, positum. Tition enim, Iouis, & Florae filium, a terra nutrice, non parente, enutritum, fabulantur Poetae.

Petrus Victorius libro Variarum lectionum vigesimo tertio, apud Nonium pro Filia *Alumnam* a Varrone dictã putat: cum Eumenidibus inquit:

Et ecce de improuiso ad nos accedit cana veritas,
Atticae philosophiae alumna, &c.

Ego vero Atticam philosophiam veritatis non parentem, sed nutricem existimo. nam veritas, vndecumque orta, ab Attica Philosophia nutritur. Quis enim dixerit solis Athenis philosophorum praecepta veritatem enixa? Num sine philosophia verum quis non loquitur? num mendaces omnes homines, praeter Atticos? Alit quidem philosophia veritatem, non gignit. Sic Cicero *Ciuitatis bene constitutae alumnam eloquentiam*: sic Tacitus *licentiae alumnam notabilem eloquentiam* dixit, quae aleretur, atque enutriretur. Ceterum, qui fieri potuit, vt Accursius, qui omnes fere leges euoluit, excussit, contulit, hoc scripserit? Ego in Iuris Ciuilis, qui exstant, libris non inueni *Alumnos* neque pro nutritoribus, neque pro filiis acceptos. Immo ne loco quidem filiorum *Alumnos* fuisse, disertissime sancitum est. l. si quis alumnam. C. de nuptiis, *Si quis* inquit Imperator *alumnam suam libertate donauerit, &*

in matrimonio suo collocauerit.dubitabatur apud antiquos, vtrum ne huiusmodi nuptiae legitimae esse videantur, an non. Nos itaque, vetustam antiquitatem decidentes, non esse vetitum matrimonium censemus. Quid igitur Accursius somniauit, *Alumnos* esse ex concubina filios? Num patri cum filia naturali Imperator Christianus matrimonium legitimum esse statuit? Apage nugas istas nefarias. & *Alumnos* interdum seruos, interdum liberos fuisse, referriq. ad altores, educatoresq. concludamus: vt sint haec distincta, Alumnus Altor, siue Nutritor.

Apud Delphinos sic legi.

D . M
M . AVRELIO . AVG
LIB . ISIDORO . MEL
LO.PROXIMO.ARATIO
NIBVS. AVRELII.HER
MES. ALVMNVS. ET.GLY
CON. NVTRITOR.ET
MAXIMVS . BENE
MERENTI . FE
CERVNT

Et l.xiij.ff.de manumissis vindicta: *Si collactaneus, si educator, si paedagogus ipsius, si nutrix, vel filius, filia ve cuius eorum, vel alumnus.* Iam vero, pro seruis, quos Dominus educasset, supra citatis legibus ostendimus, eosdemq. manumissos, & liberos factos, *Alumnos* tamen appellatos docuimus: vt l.legem, C.de pact. *Legem*, inquit Imp. Alexander, *quam dixisti, cum dotē pro alumna dares, seruari oportet, &c.* Et l.14.ff.de manum.vind. *Alumnos magis*, inquit Martia-

nus

nus, *mulieribus est conueniens manumittere, sed & in viris receptum est: satisq. est permitti eum manumitti, in quo nutriendo propensiorem animum fecerint*. l. Codicillis, §. qui Semproniam, ff. de vsu, & vsufr. leg. *Qui Semproniam*, inquit Scaeuola, *ex parte decima, & Maeuiam ex parte decima alumnum ex reliquis partibus instituerat heredes, curatorem alumno dedit, cum iure facere putaret, & curatoris fidei commisit, ne pateretur fundum venire. sed, cum Semproniâ, & Maeuia nutricibus suis frueretur reditu eius, & in ima parte testamenti ita adiecit, omnem voluntatem meam fidei heredum meorum committo. Quaesitum est, an tertia pars vsusfructus fundi nutrices ex fidei commisso petere possint, quamuis curator ei receptus sit, quem iure dare non potuit alumno. Respondi, secundum ea, quae proponerentur, vtiliter fideicommisso voluntatem suam confirmasse. Id igitur cuique dedisse, vt & nutrices vna cum alumno reditu fundi vterentur*. Apertum, manifestumq. esse iam credo, *Alumnos* seruos fuisse, quos dominus penes se natos speciali affectu aleret, eosdemque, cum visum esset, libertate donaret, legatis insuper prosequeretur, ac fidei suorum commendaret, si quis id aetatis esset, vt aliena tuitione egeret. l. a filio, ff. de alimentis, & lib. leg. *Maeuio infanti alumno meo quadraginta dari volo, quae peto a te suscipias Seia, & vsuras ei quincunces in annum vsque vigesimum aetatis praestes, eumq. suscipias, & tuearis*. Iucundum vero, atque in primis elegans Angeli Colotij epigramma, neque omnino ab hac nostra de *Alumnae, Altricisque* vocabulis disputatione alienum videtur, quod pari memoria, pronunciandiq. suauitate mihi Fuluius Vrsinus, vir singulari ingenio, iudicio, eruditione, ac virtute, recitauit.

Sunnascentem hederam trabeati in colle Quirini
Nutrierat densis quercus opaca comis:
Nunc, quia, victa aeuo, viduata est frondibus arbos,
Pro merito altricem vestit alumna suum.

FINIS.

Scriptio haec viri eruditiſs. Ioſephi Caſtalionis nihil continet fidei aut moribus aduerſum. ac proinde cenſeo illam imprimi poſſe. Ex aedibus. 19. Nouemb. 1593.

M. A. Maſſa.

Imprimatur.

F. P. Ioannes Saragoça Magiſter, & ſocius Reuerendiſsimi Magiſtri Sacri Palatij.

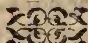
Imprimatur.

M. Antonius Vicesgerens.

IOSEPHI CASTALIONIS IVRISCONSVLTI

Ad l. Vsufructuarius, de Vsufr. Commentariolus.

VDES parietes qui vocentur, & quid *Tectorium* sit, non recte per Glossam explicatum videtur in l. Vsufructuarius, de vsufr. Nam *Rudes* pro nouis, *Tectorium* pro tecto perperam accipitur, ibi, *Vsufructuarius nouum Tectorium parietibus, qui rudes fuissent, imponere non potest.* Glossae error errandi ansam alijs, opinor, praebuit, in §. His igitur, Inst. de iust. & iur. in verbo *Rudem animum*. Ego vero *Rudes parietes* interpretor non dum expolitos, non tectorio obductos, non loricatos, non conuestitos. tales dicuntur hodie vulgari sermone *Ricciati:* quorum pleriq. veteres cum sint, rudes tamen adhuc conspiciuntur. Quis enim non intelligit, apud Neratium cautum esse, incrustationem parietibus, quibus numquam fuisset, vsufructuario inducere non licere, cum ei, si quid inde vetusta-

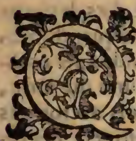
te corruisset, reponere permissum esset. *Rudes* enim I. C. *parietes* dixit, non quod essent noui, & recentes, sed nudi, horridi, hirti, & non exornati. Hinc ducta metaphora, hominum animi, quantumuis prouectae aetatis, qui nulla disciplina exculti, nulla doctrina, & institutione imbuti sunt, *Rudes* appellantur. *Tectorium* autem non esse tectum, sed parietis illinimentum, siue incrustationem, inde facile percipi potest, quod l. Hactenus, de vsufr. Celsus ait, *Vsufructuarium posse non solum necessarias refectiones, sed etiam voluptatis caussa, vt tectoria, & pauimenta, facere.* & l. quod si seruus, §. 1. de in rem verso. vbi diserte Vlpianus *Tectorium* in his recenset, quae ad voluptatem magis, quam ad vtilitatem, spectant. quod de tecto ad imbres, caeliq. iniuriam summouendam comparato non est dicendum. Tectum enim nemo est, qui non numeret in rebus vtilibus, & necessariis. Ceterum Tectorij multas fuisse species, eiusque conficiendi rationem, apud Vitruuium libro de Architectura septimo capite tertio est legere. Tanta vero fuit tectorij apud antiquos crassitudo, & duritia, vt idem Vitruuius dicat, e veteribus parietibus crustas excidi in mensularum, & speculorum vsum solitas esse. Hinc est, quod eximi tectorium a creditore posse Vlpianus, dicit. d. l. Quod si seruus, his verbis: *Pati debet dominus creditorem hoc auferre sine domus suae videlicet iniuria, ne cogendus sit dominus vendere domum, vt, quanto pretiosior facta est, id praestet.* Et Celsus l. in fundo alieno, de rei vend. *Sufficiat tibi permitti tollere ex his rebus, quae possis, dum ita ne deterior sit fundus, quam si initio non foret aedificatum. Censuimus vero, vt, si paratus sit dominus tantum dare, quantum habiturus esset possessor his rebus ablatis, fiat ei potestas. Neque enim malitijs indulgendum est, si tectorium, puta quod induxerat, picturasq. corradere velit, nihil laturus, nisi vt officiat.*

AD

17

AD. LEGEM. CXXXI
DE. VERB. SIG.
Commentariolus.

Vam esset illud loquendi genus apertum, & tritum, quod apud optimum quemq. Latinitatis auctorem legitur, *Ante diem decimum Kalendarum*, pro eo quod efferri cōcisius solet, Decimo Kalēdas, vel ex Paulli interpretatione facile intelligi potest. is enim libro tertio ad legēm Iuliam, & Papiam, ex sermonis consuetudine, veluti illustriori quodam, & magis noto exemplo verbum paullo obscurius declarat. Quaerebatur porro, an, qui extremo anni die mortuus esset, *Anniculus amissus*, id est, an exegisse annum videretur: & erat qui rem in dubium reuocaret, contenderetq. eum omnino Anniculum dici oportere, qui anno circumacto, eo ipso, quo natus esset, die obijsset. Paullus longe aliter controuersiam decidendam arbitratus, *Anniculum* interpretatus est, non qui ipso recurrentis anni natali, sed qui nouissimo anni die, hoc est (vt idem paullo infra exponit) tricentesimo sexagesimoquincto die decessisset. Quo autem Iuris consultus sententiam suam recepto, & minime ambiguo dicendi more confirmaret, ita scriptum reliquit, vt esse in Pandectis Florentinis testatus est Antonius Augustinus, vir vndecumque doctissimus, libro Emendationū quarto, capite sexto. *Anniculus amittitur, qui extremo anni die moritur. & consuetudo loquendi, ita esse, declarat, Ante diem decimum Kalendarum, Post diem decimum Kalendarum. Neutro enim sermone vndecim dies significantur.* Huius legis sen-

 tentia

tentia ea mihi videtur, non esse natalis diei recursum exspectandum, vt quis Anniculus dicatur, quemadmodum nec significari vndecimum praecedentis mensis a Kalendis. exempli gratia, Ianuarij: cum dicimus ante diem decimum Kalendar. Ianuariar. sed decimum ipsum a Kalendis Ian. qui est vicesimus tertius dies Decembris.

Item non intelligi vndecimum Ianuarij diem, sed decimum ipsum, quando sic loquimur, Post diem decimum Kalendarum. Dies enim Kalendarum, & dies decimus intra numerum accipiuntur: estq. plenior loquendi modus, quam si pronuntietur Decimo Kalendas per compendium. Nam integra elocutio esset Decimo die ante, vel post Kalendas. id quod multis ac magnis auctoribus possem docere, nisi recitandis exemplis abstinere decreuissem. vnico tantum vtar testimonio quinctae epistolae Cic. ad Tironem. *Nos apud Alyziam, ex quo loco tibi litteras ante dederamus, vnum diem commorati sumus, quod Quinctus nos consecutus non erat. is dies fuit Non. Nouemb. inde ante lucem proficiscentes ante diem octauum idus Nouembris has litteras dedimus.* Plane, vt hoc quoque obiter adnotemus, in plerisque Ciceronis, atque adeo veterum omnium scriptis, pro Ante diem tertium, & quartum, Ad tertium, & quartum corrupte legi, a doctis indicatum est viris. Huiusmodi autem passim erratum facile deprehendet, qui ex duabus dictionibus litteris singularibus sic notatis A. D. quae ante diem significant, Ad praepositionē ab ignaro librario temere conflatam cognouerit. Esse autem hūc locum Pandectarum in vulgatis mendosum, in quibus sic legitur, *Vtroque sermone vndecima dies significatur*, illud indicio est, quod malam hanc litteram appellat Accursius. Mala autem littera apud doctores nostros accipitur pro textu corrupto. bona vero littera pro lectione germana, & non vitiata, vt ex Bartoli verbis colligitur in l. hoc articulo, de hered. instituend. *Et est*, inquit, *aduertendum, quod*

quidam

18

quidam habent hic Quisque, & ista est bona littera; Alij habent hic Quisquis, & ista non est bona. Haec ille. Quod si Petrus Rebuffus diligentius expēdisset, ac rectius intellexisset, numquam profecto in illo suo ad tit. de verbor. signification. libro Antonij Augustini correctionem, & sententiam repudiasset . equidem Augustino assentior, & Rebuffi opiniones reiicendas censeo .

QVI · SIT · EQVVS · DEXTER QVI · SINISTER

In Agitatione & Bigarum certamine.

Turnebus reprehenſus.

Adrianus Turnebus libro Aduerſariorum XIV. cap. XXIV. ad illud Horat. Sat. v. lib. ſecund.

Vis ne tegam ſpurco Damae latus,

vel, vt in manuſcriptis legitur, *Vt ne tegam,* Ouidij ſententiam aſſecutus non videtur: qui *Exterior,* pro *Interior,* repoſuerit. Nam, quod Ouidius ſeni dederat, ille ad iuuenem rettulit. Cum ſenectuti Poeta plurimum ſemper tributum fuiſſe, ſenioresq. a iunioribus ſummo cultu, obſeruantiaq. affectos teſtaretur, Faſtorum quarto ſic extulit:

Et medius iuuenum non indignantibus ipſis
Ibat, & interior, ſi comes vnus erat.

ideſt: Si cum duobus, pluribusve ſenex iunioribus progrederetur, in medium recipiebatur: ſi vero cum vno tantum comite natu minore incederet, interior erat ſenior, eiuſq. latus a iuniore officij cauſſa tegebatur. Grauius etiã peccant, qui *Anterior,* legunt: vt ſit, ſecũdum eos, ſenſus, praeire, ac praecedere grandiores natu, iuniores ſubſequi honoris gratia conſueſſe. Quid hoc ineptius dici poteſt, inter duos vna, & pari paſſu ambulare ſenem, vni vero additum antecedere? Sed redeo ad Turnebum. *Tegere latus* interpretatur eſſe, latus ſiniſtrum eius, qui potentior ſit, claudere: & eiuſdem Satyrae verſum explicans,

Ne comes exterior, ſi poſtulet, ire recuſes.

exte-

exteriorem enim,qui ad laeuam fit, & finistrae locum, vt hodie Romae quoque receptum est, inferioris esse opinatur. Addit praeterea nonnulla, opinionis suae confirmandae gratia. quae omnino falsa sunt: dextrae videlicet maiorem esse habilitatem, & agilitatem, quam laeuae, nosq. facilius in dextram, quam in finistram conuertere solere; flexumq. ad metam dextrum esse interiorem, exteriorem sinistrum: totam denique agitandi rationem peruertit. Nam, vbi ad metam flectebatur, breuior quidē gyrus erat interior, longior autē exterior: sed interior *Laeuus*, exterior *Dexter* dicebatur. quod non vidit Turnebus, qui sic scripsit: *Ita dexter qui erat interiore flectebat gyro, vt laeuus exteriore. Sed & equus sinisterior ampliorem lustrabat orbem, quam dexterior.* Haec ille. quae longe aliter dicta sunt, quam in vsu res ipsa fuerit, & litterarum monumētis prodita. Apud Homerum *ἰλιαδ ψ*. Antilochum filium Nestor monet, vt in curiculi agitatione equum dextrum incitet, sinistrum vero metae circumducat.

ἀτὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον
Κένσαι ὁμοκλήσας, εἶξαί τέ οἱ ἡνία χερσίν.
Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω.

quod sic Latinis versibus sumus complexi:

Quadrupedis ferias dextri sed verbere dorsum
Vociferans, laxasq. immittas pronus habenas,
Ad metae vero laeuus tibi saxa propinquet.

Silius lib. XVI. de bello secundo Punico ludis funebribus:

Non vmquam effusum sinuabit deuius axem,
Sed laeuo interior stringebat tramite metam.

Papinius Statius Thebaidos VI. ludis item funebribus:

Sperauit flexae circum compendia metae
Interius ductis Phoebeius augur habenis
Anticipare viam, nec non & Thessalus heros
Spe propiore calet, dum non cohibente magistro
Spargitur in gyros, dexterq. exerrat Arion.

Ver-

Vergilius Aeneidos lib.v.

Quo tantum mihi dexter abis? huc dirige cursum:
Litus ama: & laeuas stringat sine palmula cautes.
Altum alij teneant, &c.

Et paullo post:

Ille inter nauemq. Gyae, scopulosq. sonantes
Radit iter laeuum interior: subitusq. priorem
Praeterit; & metis tenet aequora tuta relictis.

Hic de nauali certamine, illi de bigarum agitatione praeclare scripserunt. Tegebat autem, opinor, latus alterius, non qui ad sinistram, sed ad dextram esset. itaque inferioris, & humilioris amici erat ad dexteram locus. qui mos hodie quoque in plerisq. tamen exteris nationibus seruatur. vt pleraq. antiqua Populi Romani instituta in prouinciis transmarinis, & transalpinis resederũt. Apud Turcas certe sinistrae locus honoratior est; dextrae nõ item. Quod multis argumentis viri doctissimi Bellarminus, & Baronius, post Chassaneum asserunt. Neque verum est; quod ibidem Turnebus dixit, *eum, qui in acie nobis ad laeuã adstat, scuto latus sinistrum protegere.* Nam, qui ad dexteram nobis est, & clypeo nos laeuo inserto brachio tegere, & stricto dextera ense defendere facillime potest. Neque motus, flexusq. in dextrã facilior agiliorq. vmquam est habitus, sed multo nos facilius in laeuam conuertimus: quod bene periti architecti in scalarum flexu obseruant. Haec ego non accusandi Turnebi studio notaui, sed ne quem tanti viri auctoritas in errorem induceret. Multa doctissime Turnebus vir eruditissimus scripsit, quaedam minus recte ad grauiora properanti exciderunt.

AN

AN. BRITANNOS VICERIT. AVGVSTVS.

Horati, & Suetoni loci Collati.

Ritannis non solum bellum intulisse Augustum, sed de ijs etiam triumphasse, ex ijs, quae infra scripta sunt, est cognoscere. Seruius, enarrans versus illos in 3. Georg. apud Verg.

Et duo rapta manu diuerso ex hoste trophaea,
Bisq. triumphatos vtroq. ab litore gentes.

Occidentis, inquit, *propter Britannorum Triumphum.* Idem paullo supra, ad illum, *Purpurea intexti tollant aulaea Britanni. Nam Augustus, postquam vicit Britanniam, plurimos de captiuis, quos adduxerat, donauit ad officia theatralia.* Christophorus Landinus in Oden 35, lib. 7. Horat. secutus Seruium, *Defecit*, inquit, *Britannia post mortem Iulij, quam Caesa. recuperauit. ergo & de Parthis, &c. & de Britannis triumphauit. &c.* Vtq. haec parui roboris sint, possunt tamen grauissimis ipsius Horatij sententijs niti. Is lib. 1. Ode 35. sic precatus est Fortunam:

Serues iturum Caesarem in vltimos
Orbis Britannos, & iuuenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanoq. Rubro.

Et lib. 3. Od. 5. aperte confirmat Britannos ab Augusto subactos, his carminibus:

Caelo tonantem credidimus Iouem
Regnare, praesens diuus habebitur
Augustus, adiectis Britannis
Imperio, grauibusq. Persis.

Quem locum explicans Landinus, inquit, *Ex ijs, quae proueniunt a Ioue, illum regnare credimus, nusquam tamen videmus. Augustum autem praesentem intuemur, deumq. cognoscimus ex immortalibus beneficijs in nos collatis, cum & Britanos, & Parthos superauerit.* Coniunxit autem & lib. 1. carm. ode 21. Horatius has duas nationes, quae P.R. erant infestae antequam ab Augusto essent domitae. Horatius ad Apollinem:

Pestemq. a populo & Principe Caesare in
Persas, atque Britannos
Vestra motus aget prece.

Sed hi, & quos subscripsi, versus sunt compositi ante expeditionem. Epod. od. 7.

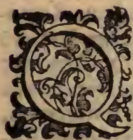
Intactus aut Britannus vt descenderet
Sacra catenatus via, &c.

Quare ex ijs necessario sequitur, vt Augustus non bello solum persecutus sit Britannos, sed vero etiam domuerit. Id quod Laeuinus Torrentius vir doctissimus negat in Suetoni Claudio, ad illum locum, *Britanniam potissimum elegit, neque tentatam vlli post Diuum Iulium, et tunc tumultuantem ob non redditos transfugas.* Horatium autem ea de Britannica expeditione & victoria dixisse opinatur Torrentius, quae non re vera fuerint, sed quae ipse Poeta futura crediderit. Suetoni locus de mendo suspectus esse potest: nam in altero meo antiquo non *Tentatam*, sed *Depredatam* est legere. praeter quam quod Strabo lib. 4. aperte narrat, *suo tempore Britannorum legatos Augusto Caesari, Populoq. Romano vniuersam fere Insulam propriam, familiaremq. instruxisse.*

CVR

91

CVR HADRIATICVM MARE AESTVOSVM.

Vaesitum est, cur ab Horatio in mari Hadriatico foediores, quam alibi, tempestates excitari dicantur. Ego, quid sentiam, paucis exponam. Primum nego apud Horatium esse scriptum expresse, Hadriam praeter cetera maria saeuire: quamuis ex subiectis locis & tẽpestuosum esse, & aestus maximos vento in primis Austro flante commouere, facile intelligam. Ode 3. lib. 1.

——nec rabiem Noti,
Quo non arbiter Hadriae
Maior, tollere, seu ponere vult freta.

Ode 14. lib. 2.

Fractisq. rauci fluctibus Hadriae.

Ode 3. lib. 3.

———neque Auster
Dux inquieti turbidus Hadriae.

Ode 9. lib. 3.

———& improbo
Iracundior Hadria.

Ode 27. lib. 3.

——ego quid sit ater
Hadriae noui sinus, & quid albus
Peccet Iapix.
Hostium vxores, pueriq. caecos
Sentiant motus Orientis Austri, &
Aequoris nigri fremitum, & trementes
Verbere ripas.

Deinde, vt demus, ex ijs locis colligi, quod in quaestio ne positum est, & vtamur philosophorum aliqua ratione, dico, in mari Hadriatico atras, & saeuas tempestates excitari truculentius, propterea quod arcte, & anguste conclusus est is sinus. id quod in fretis propter angustias accidere ignorat nemo. Illud sane frigidum est, non esse Hadriam re vera adeo violentum, sed videri solitum Romanis, qui in prouincias, addo etiam in Graeciam studiorũ caussa ex Italia nauibus transmittebantur. Quid enim respondebimus nostri temporis hominibus, qui frequenter quidem, sed summo cum periculo vitae, & fortunarum, eo mari vtuntur? Quid Graecis, & ijs, qui, ante quam Romanorum arma transmarinis cognita essent, valde Hadriam formidabant? Aeschines quidem certe, cum in mores Demosthenis inueheretur vehementius, inquit, illum ita difficilem, durum, morosum, atque inconstantem fuisse, vt cum Hadria satius fuerit, quam cum illo negotium habere. Haec sunt, quae de proposita quaestione habui dicere.

NVM · VETERIBVS INSIGNIA . FVERINT

Collati Illustrium Poetarum loci.

Vaerebatur apud amicũ meum, num veteribus Insignia fuissent: cumq. ipse forte interessem, dixissemque, multa esse apud Latinos Poetas huius rei exempla, vnumq. ex Ouidio de Thesei agnitione exstare dixissem, subinde amicus meus, longe aliter a Plutarcho rem exponi, dixit, quippe qui cultello super mensa ad carnes appositas incidendas districto ab Aegeo patre Theseum filium agnitũ scripserit, neque de insignibus in cultello inscalptis mentionem fecerit. eaq. tantum filij indicia esse voluerit, quae Pater apud Matrem grauidam calceos silicet, & cultellum sub cauo lapide reliquerat. Ego vero, digressus domum, Ouidium sumpsi. reperi, vt dixerã, libro Metamorphoseos septimo sic scriptum:

Agrestes Aconita vocant. ea coniugis astu
Ipse parens Aegeus nato porrexit, vt hosti.
Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra,
Cum Pater in capulo gladij cognouit eburno
Signa sui generis, facinusq. excussit ab ore.

Vergilius libro septimo nonnulla militum in Clypeis expressa signa explicat, his versibus:

Pulcher Auentinus: clypeoq. insigne paternum
Centum Angues, cinctamq. gerit serpentibus Hydram.

Et infra:

Ipse inter primos praestanti corpore Turnus
Vertitur, arma tenens, & toto vertice supra est.

Cui

Cui triplici crinita iuba galea alta Chimaeram
Sustinet, Aetnaeos efflantem faucibus ignes.
Tam magis illa fremens, & tristibus effera flammis,
Quam magis effuso crudescunt sanguine pugnae.
At leuem clypeum sublatis cornibus Io
Auro insignibat, iam setis obsita, iam bos,
Argumentum ingens, & custos virginis Argus,
Caelataq. amnem fundens Pater Inachus vrna.

Valerius Flaccus lib. ſexto Argonaut.

Cuncta phalanx insigne Iouis, caelataq. gestat,
Tegmina, dispersos trifidis ardoribus ignes.
Nec primus, radios miles Romane, corusci
Fulminis, & rutilas scutis diffuderis alas.
Insuper auratos collegerat ipse Dracones,
Matris orae specimen, linguisq. aduersus vterque
Congruit, & tereti serpens dat vulnera gemmae.

Et paullo infra:

Hos super erectam Phalces agit aequore nubem
Cum fremitu, densiq. leuant vexilla coralli,
Barbaricae quis signa rotae, ferrataq. dorso
Forma suum, truncaeq. Iouis simulacra columnae.

Claudianus in Conſulatum Probini, & Olybrij, de Romae Clypeo:

Flaua cruentarum praetenditur vmbra iubarum:
Et formidato clypeus Titana lacessit
Lumine, quem tota variarat Mulciber arte:
Hic patrius Mauortis amor, fetusq. notantur
Romulei: post amnis inest, & bellua nutrix;
Electio Tiberis, Pueri formantur in auro:
Tingunt aera Lupam, Mauors adamante coruscat.

VER-

VERGILI . LOCVS COLLATIONE. ALIQVOT POETARVM. EXPLICATVS

Seruius reprehensus.

Ectius omnino quotquot ex veterib. Vergilium imitati sunt Poetae Vergili sensa assecuti sunt, quam qui Commentarios in illum scripserunt. Seruius quidem alioqui erudißimus labitur in explicatione Aeneid. 1. ad illum locum,

——veribusq. trementia figunt.
Litore ahena locant alij:

Ahena locant, inquit, *quibus vtebantur non ad elixandas carnes, sed ad se lauandos. Heroicis enim temporibus carne non vescebantur elixa.* Haec ille. quae quam vera sint, ex ijs, quae infra subiiciemus, apparet.

Ouidius libro Metamorphoseos primo:

Atq. ita semineces partim feruentibus artus
Mollit aquis, partim subiecto torruit igni.

Valerius Flaccus lib. Arg. octauo:

Mox epulas, & sacra parant siluestria laeti
Praemia venatu facili quaesita supersunt.
Pars verubus, pars vndanti despumat aheno.

Seneca in Thyeste, actu 4.

Haec verubus haerent viscera, & lentis data
Stillant caminis: illa flammatus latex
Quaerente aheno iactat.

Iuue-

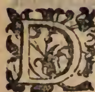
Iuuenalis Satyra X V.

——nec ardenti decoxit aheno,
Aut verubus.

Claudianus libro in Eutropium secundo:

Quas figat verubus partes, quae frusta calenti
Mandet aquae.

VERGILI. ET. STATI LOCI. COLLATI

Iligentissimus Vergili obseruator, & imitator Papinius Statius exstitit. id quod & ipse testatus est libro Siluarum quarto ad Marcellum:

—tenues ignauo pollice chordas
Pulso, Maroneiq. sedens in margine templi,
Sumo animum, & magni tumulis accanto magistri.

Quare mirandum non est, si ad magistri imaginem carmen suum plerumq. format. Quis non voluptate perfunditur summa, cum libro Thebaidos primo conuiuium Vergilianum, & Regium cultum expressum videt?

—adolere focos, epulasq. recentes
Instaurare iubet. dictis parere ministri
Certatim accelerant. vario strepit icta tumultu
Regia, pars ostro tenues, auroq. sonantes
Emunire toros, altosq. inferre tapetas.
Pars teretes leuare manu, ac disponere mensas.
Ast alij tenebras, & opacam vincere noctem
Aggressi, tendunt auratis vincula lychnis.

Reliqua hic, ne longum faciam, supersedeo describere. Ea si conferet harum rerum studiosus cum Vergiliana cena, quam Aeneae Dido exhibuit, operam nõ ludet. Veram enim imitandi rationem percipiet.

VERGILI . LOCVS A . STATIO . EXPRESSVS

Apinius item Statius luculenter Vergilianum illud expreſſit, quod libro Aeneidos ſecundo legitur:

——neque enim reſponſa dabantur
Fida ſatis.

Sic enim libro Thebaidos ſecundo ille:

——nec reddita contra
Vox, fidamq. negant ſuſpecta ſilentia pacem.

INFRENIS · QVID · SIT

Aduerſus Seruium, & Donatum.

Ale Seruius interpretatur apud Vergiliū libro decimo vocem *Infrenis*, ad illum verſum,

Illum infrenis equi lapſu tellure iacentem.

Infrenem enim, eſſe aſperrimū, dicit. Nos vero *Infrenem*, ſiue *Infrenum*, dictum contēdimus, quod nullo regeretur freno. Peſſime autem Donatus ad illud lib. Aeneid. iv.

Et Numidae infreni cingunt.

Infrenos enim, indomitos eſſe, comminiſcitur. Optime omnino Silius Italicus, orator, & poeta clariſſimus, quiq. Latinae linguae vim, proprietatēq. optime callebat, l. 1.

Hic paſsim exſultant Numidae, gens inſcia freni,
Queis inter geminas per ludum mobilis aures
Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.

Et lib. ſecundo:

——nullaq. leuis Getulus habena.

OLYM-

OLYMPI . APVD . VERGILIVM RECTE . SCRIPTVM

Reiectae multorum castigationes. Patrius Casus per simplicem tertiam vocalem in soluta quoq. oratione contra Prisciani sententiam scribendus.

PRimus decimi Aeneidos libri versus multorum ingenia multũ exercuit: variatũq. in lectione & sensu duarum vocũ postremarum fuisse inuenio. Nam fuere, qui nõ *Omnipotentis*, sed *Omnipatentis*, quod caelũ ab omni parte pateat, vel potius *Omniparentis*; nec defuerunt, qui *Omnipotentis*, quod Iouis epitheton est, reponendum censuerint; sed pro *Olympi* substantiuo adiectiuum substituerint, & ad *Domum* rettulerint, vt esset, *Domus Olympia*. quorum omniũ sententias, atq. opiniones subuertit doctissimus L. Caecilius Minucianus. Is libello de Orthographia hac de re sic scriptum reliquit:

Olympius appellatur Iuppiter. Ennius:

Decessit Olympius.

Vergilius:

Panditur interea domus omnipotentis Olympi.

Domitius Marsus inter cognomina Iouis ponit Olympius.

Naeuius:

Panditur interea domus omnipotentis Olympi.

Haec Caecilius.

Hinc factum videtur, quamobrẽ in manuscriptis libris sit,

Omnipotentis Olympi.

Cum enim Olympius, Iouis cognomen sit, & Domus Olympi, idest Iouis domus a Vergilio dicatur, recte *Omnipotentis* epitheton adiunctum est. Quod tamen non vi-

derunt pleriq. doctissimi viri. Neque est, quod Olympi, patrio casu,per simplicem tertiam vocalem, non autē per geminam,hoc modo,Olympij,negotiū facessat.Frequentior enim est eius vsus apud optimum quemq. Latinitatis auctorem,quam nos recensere possimus.Verg. Ecloga 1.

Nec spes libertatis erat,nec cura peculi.

Et:

Pauperis & tuguri congestum cespite culmen.

Et libro Aeneidos primo:

Hic tamen ille vrbem Patauii,sedesq. locauit
Teucrorum, Pro, *Peculij, Tugurij, Patauij.*

Hortensi, pro,Hortensij. Lucanus lib.2.

Pulsatae sonuere fores: quas sancta relicto
Hortensi maerens irrupit Marcia busto.

Terenti,pro,Terentij.Horatius Sat.l.1.Sat.2.

——pater ille,Terenti,&c.

Et Carm.primo, Od.29.

Libros Panaeti, Socraticam & domum.

Pro,Panaetij.Quod multis in locis factitauit.lib.j.Sat.5.

Inde forum Appi.

Et Epist.lib.1.epist.6.

Porticus Agrippae,& via te conspexerit Appi.

Et ibidem , epist.18.

Brundisium Numici melius via ducat, an Appi.

Et Epist.lib.2.epist.9.

Septimius Claudi nimirum intelligit vnus.

Et ibidem, epist.12.

Cantaber Agrippae,Claudi virtute Neronis
Armenius cecidit. Appi,Claudi;pro,Appij,Claudij.

Priscianus libro septimo fatetur quidem, veteres poetas subtrahere solitos alteram in genitiuis geminantibus tertiam vocalem.vt Verg.Georg.quarto:

Illo Vergilium me tempore dulcis alebat
Parthenope,studijs florentem ignobilis oti.

Sed

Sed id metri caussa factum adiungit. Ego vero nec vlla carminis necessitate factam eiusmodi vocalis abiectionẽ dixerim. nam in soluta oratione idem factitatum. quod facile ijs probabo, qui oculos, mẽtemq. ad veteres inscriptiones conuertunt.

I. O. M. D

PRO. SALVTE. AVGG. NN
L. SEPTIMI. SEVERI. PII
PERTINACIS. ET. M
AVRELI. ANTONINI. PII
FELICIS. AVG. ET
IVLIAE. AVG. ET. S. P. Q. R
SEMNVS. AVGG. NN. LIB. OPTIO
TABELLARIORVM. STATIONIS
MARMORVM. ARAM. POSVIT

Vides, Septimi, Aureli; pro, Septimij, Aurelii.

Apud Delphinios.

TI. CLAVDIVS
LEMNVS
DIVI. CLAVDI
AVGVSTI. LIB
A. STVDIIS

Ibidem:

STATI. CASSI. AELI
STATILI. est legere; pro, Statij, Cassij, Aelij, & Statilij.

QVID

QVID . SIBI . VELIT ARATRVM . MVRIS . INDVCERE

Collatus Modestini I. C. locus cum Horatiano.

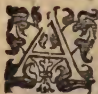

Ratri in vrbes demolitas, ac dirutas inductione, ius ciuitatis amissum significari, atque ex vrbe agrum factum, notum est. id quod a nostris Iurisconsultis diserte traditur. Modestinus l. Si vsusf. Quibus modis vsusf. amittatur. *Si vsus fructus, inquit, ciuitati legetur, & aratrum in eam inducatur, ciuitas esse desinit, vt Carthago passa est. Ideoq. quasi morte desinit habere vsumfructum.* Horatius vero libro Carminum primo, Ode 16. hoc ipsum tetigit:

Irae Thyesten exitio graui
Strauere, & altis vrbibus vltimae
Stetere caussae, cur perirent
Funditus, imprimeretq. muris
Hostile aratrum exercitus insolens.

SIDERA . PRO . SINGVLIS . STELLIS

Aeger, pro Aegroto: reiecta quorundam scrupulosa proprietatis obseruatione.

Micus meus, homo pereruditus, valde proprietatis amator, neque Sidera pro Stellis, neque Aegrum pro Aegroto Latine dici contendebat. Quod Sidus proprie sit plurium stellarum signum, & Aegritudo, vnde Aeger, ab Aegrotatione

ne

ne multū differat.haec enim corporis eſt,illa vero ad animum pertinet. Quae quamquam ita ſint, & vere, atque erudite differantur, aliter tamen vſurpari paſsim video. Haec autem a me libere libenter vindicantur,quod Latinae linguae ſtudioſis conſultum volo, ne qua ſollicitudo, aut ſcrupulus ſcribentes torqueat, aut remoretur. Vergilius pro ſingulis ſtellis, non autem pro ſtellarum conuentu, libro Aeneidos quincto Sidera extuliſſe facile videtur:

——caelo ceu ſaepe refixa
Tranſcurrunt,crinemq. volantia ſidera ducunt.

Et libro ſecundo:

——& iam nox humida caelo
Precipitat: ſuadentq. cadentia ſidera ſomnos.

Non enim cum ipſa nocte Nauis, Anguis, Coruus, Orion,Erigone, & reliqua ſigna, ſed ſingulae ſtellae occidunt. Sexcentis prope locis Sidera a Vergilio,& Horatio large pro Stellis quibuſcumque accepta dixerim. Cicero Tuſculanis quaeſtionibus lib.v. *Cum ſidera viderit innumerabilia caelo inhaerentia cum ipſius mundi motu congruere certis infixa ſedibus, ſeptem alia ſuos quoq. tenere curſus, multum inter ſe aut altitudine,aut humilitate diſtantia.* Eodem ſenſu aliis in locis ab eodem Sidera efferuntur.

AEGER autem quamuis animo quis dicatur,& ab aegritudine non multum abſit, tamen, Aegrum ad corpus referri, ſæpe numero reperio. Cicero epiſt. ad Tironem decima: *Ne nauſeae moleſtiam ſuſcipias aeger.* Et epiſt. XI. *Caue feſtines, aut committas, vt aut aeger, aut hieme nauiges.* Et ad Atticum,libro ſexto: *Tiro ad te dediſſet litteras,niſi eum grauiter aegrum reliquiſſem.* De Natura Deorum, lib.2. *Ne aegri quidem omnes conualeſcunt.* Horatius Sat. quarta lib.I.

——auidos vicinum funus vt aegros
Exanimat,mortisq. metu ſibi parcere cogit.

Idem

Idem ad Vaalam:

——vicus gemit inuidus aegris,
Qui caput & stomachum supponere fontibus audent.

Et ad Pisones:

——velut aegri somnia.

Vergilius lib. Georg. III.

——& quatit aegros
Tussis anhela sues.

Lucretius lib. III.

Non alio pacto, quam si pes cum dolet aegri.

Idem lib. 2.

Quae non audierit mixtos vagitibus aegris.

Lib. III.

——doloribus aegris.

Et:

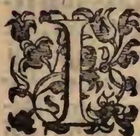
——quod nimis aegris
Luctibus indulges.

Hinc intelliges, licere pro arbitrio, & vt commodum est, modo praeponere, modo postponere adiectiua; & Aegrum, tum ad corpus, tum ad animum referri.

98

MATRIMONIA CVM . FRATRVM . VXORIBVS DAMNATA

Aegyptiorum, & Iudaeorum instituta super ea re Defensus Imp. Zeno. Connanus reprehensus.

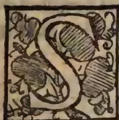

IVre Pontificio quantumuis extincta affinitas prohibet matrimonium viri cum omnibus vxoris mortuae vsque ad quartum gradum, & item mulieris cum omnibus, qui virum suum defunctum ea proximitate attingebant. c. 1. de consang. & affin. *Tantum abest, vxorem fratris mortui ducere vt nobis liceat.* c. vlt. de diuortiis. & l. fratris vxorem. C. de incest. quamuis id necesse esset fratri superstiti apud Iudaeos, facere, si frater eius liberos ex vxore sua non suscepisset. Deuteronomij cap. 25. vbi sic legitur: *Si simul habitauerint, mortuusq. fuerit alter eorum, ne nubat vxor mortui alieno viro foris, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui, & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Israel.* & quae sequuntur. Hanc esse legem putat Connanus libro Iuris Ciuilis 18. cap. 5. quam Imp. Zeno Aegyptiis tribuit. l. licet quidam, C. de incestis nuptiis, qua fratrum vxores licet virgines ducendi facultas adimitur: ac Zenonem alucinatum esse ostendere conatur. Ego vero Principem prudentissimum non adeo in sua ditione peregrinum, neque adeo instituti Aegyptiorum imperitum puto, vt haec ignora-

rit. Nemo autem est, qui nesciat, alios esse Iudaeos, alios Aegyptios. neque est, quod quisquam obijciat, fuisse Iudaeos diu apud Aegyptios. nam eius rei apud Populum Romanum orbis terrarum dominum ratio non habebatur, qui Iudaeam, qui Aegyptum in prouinciae formã redactas, & discretas haberet. Illud sane constat, aliam fuisse legem Aegyptiorum ab ea, qua Iudaei vtebantur. Siquidem Imp. Zeno permissas Aegyptiis cum fratrum vxoribus matrimonio nondum consummato ciuibus Romanis ademit. Nam, quamuis corpore vxor mortui fratris cum eo numquam copulata esset, voluntate certe, & iure coniuncta videbatur. Iudaeorum vero lex vxorem fratris, cognitam quidem a defuncto, sed non grauidam, neque matrem factam, fratri superstiti ducendam dabat, vt ex ea ipse filium susciperet, qui fratris mortui & nomen referret, & filius diceretur. Quare Imp. Zenonem nulla in re halucinatum arbitror, qui Aegyptiorum institutum nominatim damnarat; quod apud eos liceret fratri fratris vxorem ducere, modo esset virgo, neque se cum altero fratre commiscuisset: cuius condicionis ratio Iudaeis non erat habenda.

L I-

LIBERTINI QVI

SVetonius Tranquillus in D. Claudio scriptum reliquit, *Libertinos antiquis reip. temporibus dictos fuisse, non eos ipsos, qui manumissi essent, sed eorum filios*. Quod nusquam apud bonos auctores reperio. Quare verius esse opinor, quod a plerisq. doctis viris receptum est, Libertos dici, cum ad Patronos referuntur, eosdem vero Libertinos appellari, cum ingenuis opponuntur, & condicionis libertinae homines significamus. Plautus Libertinam, non Libertam, quae vindicta manumissa esset, aperte ostendit in Milite glorioso:

Pyrgopol. *Quid? ea ingenua, en festuca facta, serua an libera est?*

Palaestrio *Vah, ego ne vt ad te ab libertina esse auderem internuntius.*

Donatus in Terentij Andriam, *Feci e seruo vt esses libertus mihi:*

Mihi, inquit, *ideo additum est, quia libertus ad aliquẽ dicitur.*

Dionysius Lambinus ad illud Horat. Sat. vj. lib. I.

Cum referre negas, quali sit quisq. parente
Natus, dum ingenuus.

Ingenuus, inquit, *erat Horatius, si ingenuus est is, cuius pater seruitutem non seruiuit. Nam antiquo iure ciuili Libertini a Libertis differebant. Cum Liberti sint serui manumissi; Libertini autem libertorum filij. quam distinctionem Imperatores sustulerunt.* Haec vt ita Lambinus dissereret, Suetonij locus, opinor, effecit. Vnde autem didicerit, libertinorum, & libertorum discrimẽ ab Imperatoribus sublatum, ignoro, somniasse hominem puto. Plautus certe, qui longe ante liber-

tatem ab Imperatoribus oppressam vixit, nullam talem inter eiusmodi appellationes differentiam extitisse ostendit, cum libertinam eam ipsam nominat, quae patroni sui liberta erat. Equidem Liuius libro nono extremo, libertinorum filios ab Ap. Claudio Censore in senatum lectos prodit, sed libertorum filios fuisse libertinos non adscribit. Quod est apud Suetonium mendose, vt mea fert opinio, his verbis:

Latum Clauum Libertini filio tribuit. cuius rei reprehensionem verens, etiam Ap. Caecum Censorem, generis sui proauctorem, libertinorum filios in Senatum allegisse docuit. ignarus, temporibus Appij, & deinceps aliquãdiu, Libertinos dictos, non ipsos qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos. Lacuinus autem Torrentius ad eum Suetonij locum multa erudite congessit. Verum duo ibi ab eo disputata sunt, quae mihi non probantur, primum ex libro de viris illustribus locum profert, eoq. mirum in modum innititur, neque locum, neque librum suspectum habet. deinde, credit, libertinae condicionis homines ab Appio in Senatum lectos; proindeq. lectionem eius infamem, & ignominiosam a Liuio dici, qui libro nono extremo, vt diximus, non libertinos, sed libertorum filios in Senatum legisse Appium, scriptum reliquit. quae ipsa Appij lectio infamis, & ignominiosa est habita. Nam libertinorum filij, quamquam ipsi ingenui, qui numquam seruitutem seruissent, dicerentur, & liberi nati non facti essent, inter obscuras, & viles personas numerabantur, quod non ex ingenuis essent orti parentibus. Libet hoc loco proferre legem septimam, C. de incestis & inutil. nuptiis, quae ad hanc rem mire facit, & tenuiorum dignitatem tuetur: *Humilem vel abiectam feminam minime iudicamus intelligi, quae, licet pauper, ab ingenuis tamen parentibus nata sit. Vnde licere statuimus Senatoribus, & quibuscumq. amplissimis dignitatibus praeditis, ex ingenuis parentibus natas, quamuis pauperes, in matrimonium*

sibi

sibi accipere, nullamq. inter ingenuas, & opulentiores ex diuitijs, & opulentiore fortuna esse distantiam. Humiles vero, abiectasq. personas eas tantummodo mulieres esse censemus: ancillam, ancillae filiam; libertam, libertae filiam; scaenicam, scaenicae filiam; tabernariam, tabernarij, vel lenonis, aut arenarij filiam, aut eam, quae mercimonijs publicis praefuit. Ideoque huiusmodi inhibuisse nuptias Senatoribus harum feminarum, quas modo enumerauimus, aequum est. Torrentij verba subijciam: *Sic enim auctor de viris illustribus: Ap. Claudius Caecus in Censura libertinos quoque in Senatum legit. quam ob caussā, vt puto, Liuius lib. IX. lectionem eius in Senatum infamem, & ignominiosam vocat. Ceterum, cum libertinos ille, Suetonius vero Libertinorum filios ab Appio in Senatum lectos scribit, Libertinos illic pro his qui libertiui generis fuerunt, accipio: vt Libertinitas, & Ingenuitas, pro libertini, vel ingenui statu ponitur apud Sabinum, l. II. Si libertus ingenuus esse dicatur. alioqui sequeretur, Appium libertorum filios allegisse. quod Sueton. negat, & recte sane.*

DE. TRIBV. CAMILIA

EXTRA. XXXV. NVMERVM

RAeter triginta quinque illas insigniores Tribus, reperiuntur aliquot aliarum nomina, quae diligenter Onuphrius Panuinius in libro Ciuitatis Romanae congessit. CAMILIAE vero nomen incertus est quo modo legendum sit in antiquis monumentis compendio litterarum notatum. Non enim absolute, & integre inscalptum est, sed vsque ad tertiam litteram, vel quinctam perductum, sic, CAM. CAMIL. Quare interpretatus est varie, CAMILLAM.

CAMILLIAM. & CAMILLINAM. Nos ſine vlla dubitatione vnico L. per octo litteras ſcribi oportere, ex inſcriptione, cuius exemplum infra ſcriptũ eſt didicimus, hoc modo, CAMILIA. Is autem lapis Via Salaria nuper effoſſus apud Alexandrum Rondonum ſtatuarium ad Montem Pincium viſitur.

D. M
L. AVRELIVS. L. FIL
CAMILIA. FIRMVS
BAGENNIS. MIL. COH
XI. VRB. >. NIGRINI
VIX. ANN. XL. MIL. AN. XXI
TESTAMENTO. PON
IVSSIT

EX · CONSVLE
EX. QVAESTORE
QVI. VOCARENTVR

Arie a viris eruditiſſimis de his vocibus, Ex Conſule, Ex Quaeſtore, Ex Praefecto, Ex Praetore, & id genus reliquis, diſputatum eſt. Alciatus libro Diſpunctionum quarto, capite tertio, in eam potius diſcedit, quam Myſingerus Inſtitutionũ initio amplectitur. atque Ex Quaeſtore eundem eſſe putat, qui ſine praepoſitionis adiectione Quaeſtor dictus eſt. idem etiam de ceteris dicendum cenſet. Quamquam

incer-

incertus est,& parum constans. Ego, praeter P. Criniti opinionem, quae Alciato probatur, Auctores laudabo, quod vnum in Crinito Alciatus desiderat, grauissimoq. veterum Conciliorum testimonio eiusmodi appellationes perinde valere, ac si Consularem, Quaestorium, & Praetorium dicerem. quo modo olim, qui Consulatum, Quaesturam, & Praeturam gesserant, vocabantur. Nam, cum Imperatores ius Consularitatis, Praetoriatus, Quaestoriatus quibusdam dare coepissent, qui numquam illos magistratus gesserant, coeperunt ij, qui vere fuerant in magistratu, non iam amplius Consulares, aut Quaestorios se vocare: ita enim vocabantur etiā, quibus hoc Principali tantum beneficio tributum erat: sed Ex Consule, Ex Quaestore, & sic in ceteris. Scribendum autem, atque efferendū sexto casu, vt Ex Cubiculariis, Ex Archiatris, & Ex Protectorijs, qui ijs muneribus fūcti sunt. quod Antonius Augustinus libro Emendationum tertio, capite tertio, erudite confirmat. Ex eo autem quod lib. XII. C. de Quaestoribus, l. vnica, initio habetur in libris impressis, *Qui ex Quaesturae honore*, putant nonnulli vnicam dictionē esse, auctā praepositione, per omnes casus, numerosq. variabilem: vt Quaesturae nomen, sine praepositione, Ex. Ego falli eos puto; ac duas orationis partes seiunctas esse, neque in vnam dictionem coalescere posse existimo; praepositionemque, Ex, pertinere non ad proximam vocem Quaesturae, sed ad alteram longius dissitam puto; vt sit, Ex honore Quaesturae: quod transpositionis genus elegans est, & Latinis consuetum. Praeterquam quod in manuscriptis libris est legere, sine vlla praepositionis adiectione, Quaesturae honore. Nunc ad testimonia veterū Sanctorum Conciliorum venio, quibus confirmm, Ex-Consulibus, Ex Praetoribus, Ex Quaestoribus, fuisse dictos, qui eos honores gessissent, non qui gererent. quasi dixeris, non esse Consulem, sed Ex Consule, id est Ex Con-
sulis

sulis honore,& imperio abiisse. Hoc autem ita esse,facile iudicabit,qui,cum duos tantum singulis annis Consules ordinarios fuisse norit,longe vero plures vno tempore in sacris Conciliis recenseri Ex Consulibus animaduertet. Illud adiungo,in ijsdem Conciliis Praefectos dici,qui Praefecturam gererent; Ex Praefectis autem, qui Praefectura functi essent;additumq. numerum,quotiens quis eum honorem gessisset;hoc modo,vt habetur in Actione prima Synodi Chalcedonensis, *Ex Praefecto Praetorij sexies:* Eius initium adscribam.

In Nomine Domini Nostri Iesu Christi, Consulatu pijssimi, & amatoris Christi Imperatoris Flauij Marciani, perpetuo Augusti, & qui fuerit nuntiatus sub die octauo idus Octobris, indictione quarta, in Chalcedonensi ciuitate, Metropoli Prouinciae Bithyniae, facta est synodus ex decreto pijssimorum, & fidelissimorum Imperatorum Valentiani, & Marciani, congregatis in Ecclesia sanctae, ac triumphatricis Martyris Euphemiae gloriosissimis iudicibus, idest magnificentissimo, & gloriosissimo Magistro militum, & Ex Consule ordinario, ac Patricio Anatolio; & magnificentissimo, & gloriosissimo Praefecto sacrorum Praetoriorum Palladio; & magnificentissimo, & gloriosissimo Praefecto Vrbis Daciano; & magnificentissimo, & gloriosissimo Vincomalo; & magnificentissimo, & gloriosissimo Ex Magistro Martiali; & magnificentissimo Comite deuotissimorum domesticorum Sporatio; & magnificentissimo Comite rerum priuatarũ Genethlio. Appositis etiam ex glorioso Senatu, idest, magnificentissimo & gloriosissimo Ex Praefecto Praetorij sexies; & Ex Consule ordinario, ac Patricio Florentio; & magnificentissimo, & gloriosissimo Consule ordinario, & Patricio Senatore; & magnificentissimo, & gloriosissimo Ex Magistro officiorum, & Ex Consule ordinario, ac Patricio Nonio; & magnificentissimo, & gloriosissimo, Ex Praefecto, & Ex Consule Ordinario, ac Patricio Protegone, & magnificentissimo, & gloriosissimo, Ex Praefecto Vrbi Theodoro, & magnificentissimo, & gloriosissimo, Ex Praefecto

fecto Vrbi Apollonio; & magnificentissimo, & gloriosissimo, Ex Praeposito sacri Cubiculi Romano; & magnificentissimo, & gloriosissimo, Ex Praefecto Illyrici Theodoro; & magnificentissimo, & gloriosissimo, Ex Praefecto Praetoriorum Constantino; & magnificentissimo, & gloriosissimo, Ex Praeposito Sacri Cubiculi Artaxerxe; & magnificentissimo, & gloriosissimo, Ex Praefecto Illyrici Eulogio.

Vides hic, recenseri quinque Ex Consulibus, idest Consulares: quos si Consules interpretaris, vno eodēq. tempore sex Consules ordinarij, ne suffectos putes, exstitisse videbuntur. Nam Imperator Flauius Marcianus Consulatum eo ipso anno gerebat. Idem dicendum de Praefecto Vrbis, Praefecto Praetorij, Praefecto Illyrici, quos vno eodemq. tempore magistratus a pluribus gestos absurdum est fateri: plures autem vni tantum honores congestos eodem tempore, putidum est affirmare. Quare dicendum est, Ex Consulibus, Ex Praetoribus, Ex Praefectis, Ex Quaestoribus, non esse Consules, Praetores, Praefectos, Quaestores, sed Consulares, Praetorios, Praefectorios, & Quaestorios, idest, qui his magistratibus functi essent actu, & opere, ad differentiam eorum, qui honorarij dicebantur. quibus tantum Consularia, & Praetoria ornamenta, non autem Consulatus & Praetura, beneficio Principis concessa essent. Vides item hic, Palladium, Praefectum Praetoriorum, & Tatianum, Praefectum Vrbis, qui Praefecturas gererent; Florentium autem, Ex Praefecto Praetorij, & Constantinum, Ex Praefecto Praetoriorum; & Theodorum, Ex Praefecto Vrbis; & Apollonium item, Ex Praefecto Vrbis; qui Praefecturis eiusmodi functi essent. Plura qui volet, ex reliquis eiusdem Synodi Actionibus petet. Plura item in Constantinopolitani Concilij Actionibus habentur, quae ad

hanc rem pertinent. Non posse autem haec nomina per casus flecti, sed praelatae praepositioni sexto casu tantum seruire, argumento est lapis apud Glorierios, ad laeuam exesus, quem punctis, notato litterarum, quae desiderantur, numero, suppletum excudendum curauimus.

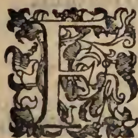
D.D.N.N.FL.VALENTINIANO.ET.GRATIANO
R A T O R I B V S . S V I S

CEIONIVS . RVFIVS . VOLV . . SI
ANVS. V . C . ET . INLVSTR . . IS
EX . VICARIO . ASIE . ET . CEIO
NI . RVFI . VOLVSIANI . V . C
ET . INLVSTRIS . EX . PREFECTO . . PRE
TORIO . ET . EX . PREFECTO . VR . . BIS
ET . CECINE . LOLLIANE . CLAR . . ISSI
ME . ET . INLVSTRIS . FEMIN . . . E
DEAE . ISIDIS . SACERDOTIS . FI . . LIVS
ITERATO . VIGINTI . ANNIS . EX . P . . ERCEP
TIS.TAVROBOLIIS.VI.ARAM.CONSTITV . . IT
ET.CONSECRAVIT.X.KAL.IVN.D.N. VA . .LEN
TINIANO. AVG . ET . NEOTERIO . C...ONSS

GRA-

33

GRATES · AGI RECTE . DICVNTVR

RIVOLA ſunt pleraq. de differentiis, & proprietate ſermonis, quae circumferuntur. Illud in primis falſum eſt, quod dicitur, inter Grates, & Gratias hoc intereſſe, quod Grates referimus, Gratias agimus. Nullum enim diſcrimen harum vocum apud veteres animaduerti. Ouidius certe Agendi verbo Grates coniunxit, in Ibin:

Huic igitur meritas grates, vtcumque licebit,
Pro tam manſueto pectore ſemper agam.

Cicero de Somnio Scipionis: *Et grates* inquit *tibi ago, ſumme Sol, vobiſq. reliqui Caelites*. Liuius lib.x. *Laeti, atque alacres, Dijs, Populoq. Romano grates agunt*.

Vergilius lib. Aeneid. primo Perſoluendi, ideſt, referendi verbo adiunxit:

——grates perſoluere dignas
Non opis eſt noſtrae.

Quemadmodum autem Gratias Agere, & Referre; ſic Grates Agere, Perſoluere, & Referre, Latine dicimus. Quod ſi quid intereſſe quiſpiam velit, Grates vel carminis neceſsitati, vel antiquitatis honori concedi, libentius dixerim.

SOLSTITIVM SIVE. SOLSTITIA numero multitudinis, pro Aestiuo tantum.

Vergili locus illustratus.

VLTOS, linguae Latinae ignoratione, in magnos errores incidisse, animaduerti. Mirari autem satis non possum, quamobrem viri quidã bene docti, & in litteris exercitati, quorũ certe famae detractum nolim, aliter omnino, quam sententia postulet, Vergili versus Georgicorum libro primo interpretentur:

Humida solstitia, atque hiemes optate serenas,
Agricolae. hiberno laetissima puluere farra.
Laetus ager.

Non enim defuere, qui, dum se Astrologos ostentarẽt, ridicula quaedam ad eum locum, libris editis, tradiderunt: duo esse Solstitia, aestiuum alterum, alterum hiemale. de vtroque Vergilium sensisse, pluuiamq. ijs tum aestate, tum hieme aliaq. id genus monstra.

Longe vero aliter exponendum esse Vergili locum, optimae Latinae linguae auctores ostendunt. Solstitium enim pro Aestate, cui Hiems opponitur, ab ipso Vergilio vsurpatum est, Ecloga septima:

Muscosi fontes, & somno mollior herba,
Et quae vos rara viridis tegit arbutus vmbra:
Solstitium pecori defendite: iam venit aestas
Torrida: iam laeto turgent in palmite gemmae.

Lucretius lib. quincto & ipse pro Solstitio aestiuo, vt isti

isti loquuntur, accepit:

Nec ratio Solis simplex, nec certa patescit,
Quo pacto aestiuis e partibus Aegocerotis
Brumaleis adeat flexus, atque inde reuertens
Canceris vt metas vertat se ad solstitialeis.

Ouidius lib. 1. de Ponto, eleg. 4.

Longa dies citior brumali sidere, noxq.
Tardior hiberna solstitialis erit.

Antequam, inquit Ouidius, ex Attici memoria mutua beniuolentia effluat, aestiuus dies, qui longiss. est, breuior fiet hiemali; & nox solstitialis, id est aestiua, quae breuissima est, productior hiemali fiet. Idem lib. Fastorum sexto:

At, si non esset potus, dixisset eadem
Venturum tempus solstitiale die.

Horatius lib. Epistolar. primo, ad Bullatium:

Incolumi Rhodos, & Mitylene pulcra facit, quod
Paenula solstitio, campestre niualibus auris.

Solstitio, idest, per aestatem: cui opposuit, *Niualibus auris*, idest per hiemem. Brumam porro solstitio opponi, ex ipso Cicerone intelligimus; qui libro de natura deorum secundo sic scriptum reliquit: *Solis accessus, discessusq. solstitijs, brumisq. cognoscitur.* M. Varro aperte eandem rem explicat lib. de lingua Latina quincto, his verbis: *Alter motus Solis est, alter caeli, quod mouetur a Bruma ad Solstitium. Dicta Bruma, quod breuissimus dies est; Solstitium, quod Sol eo die sistere videatur; aut quod Sol ad nos versum, proximum est Solstitium. Cum venit in medium spatium inter brumam, & solstitium, quod dies aequus sit, ac nox; Aequinoctium dictum.* Ex ijs igitur constat, a maioribus seruatũ religiose, quod a minoribus deprauatũ est. nam apud bonos Latinitatis auctores Solstitij nomen Solstitium aestiuum dumtaxat significat. Vergili autem sententia ea est: adulto vere, qui proxime aestatem attingit, pluuiam frugibus necessariam

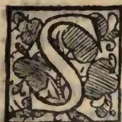
esse, vnde alantur. Per brumam vero, & hiemem, serenitatem conducere. Macrobius lib. Saturnalium quinto, cap. 20. hos versus enarrat; & carmen rusticum antiquum profert:

Hiberno puluere, verno luto, grandia farra, Camille, metes.

PECVNIA IN NOMINIBVS. OCCVPATA

idest mutuo data, vel ad nomina facienda destinata, nostra non est.

Ciceronis, & Iurisconsultorum loci comparati.

SVbtilis Kalendarij ratio quibusdam, & ob id obscurior videtur: Kalendarij autem nomen hoc loco interpretor tabulas, seu librum foeneratorum, quo in libro eorum nomina scribebantur, quibus pecunia ferebatur expensa, & mutuo data. At, quoniam plerumq. Kalendis collocabantur nummi, Kalendarium eiusmodi librum appellarunt. Horatius de laudibus vitae rusticae, exigendorum, faciendorumq. nominum tempora eleganter tetigit:

Haec vbi locutus, foenerator Alfius,
Iam iam futurus rusticus,
Omnem relegit idibus pecuniam,
Quaerit Kalendis ponere.

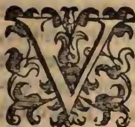
Quod autem dixeram Kalendarij rationem obscuriorem, eo spectat, quod Cicero in Topicis de Loco ex differentia

rentia sic scriptum reliquit: *Non, si vxori vir legauit omne argentum, quod suum esset, iccirco, quae in nominibus fuerunt, legata sunt. Multum enim differt, in arca ne positum sit argentum, an in tabulis debeatur.* Ad eum locum Seuerinus Boetius optime disputat: *legato genere, videlicet excepta differentia, legatas esse species tantum, argenti autem species esse signatum, non signatum, differentias vero seu qualitates pecuniae in possessione positae vel non positae, exceptas, legato non contineri propter illud pronomen adiectum, quod suum esset. nummi enim in nominibus, siue mutui dati, in possessione eius, qui dedit, non videntur, si quidem ea mutui vis est, vt quod mutuum datur accipientis fiat.* Huc accedit, quod non solum nomina, & crediti nummi excepti videntur, sed vero etiam quidquid argenti ad Kalendarium & nomina facienda dumtaxat destinatum in arca sit, vel a debitoribus exactum, vel aliunde redactum. Qua de re copiose eleganterq. a nostris Iurisconsultis differitur. Scaeuola l. vxorem, §. legauerat. de leg. & fideicomm. *Legauerat* inquit *per fideicommissum Maeuius, ita: Quidquid in patria Gadibus possideo. &c. Item quaesitum est,* Kalendarij *: quod in patria sua, vel intra fines eius defunctus exercuit, instrumenta in domo, quam in patria sua habebat, reliquit, an id quoque Kalendarium propter verba suprascripta Maeuiis, ex causa fideicommissi deberetur. Respondi, non deberi. Item quaesitum est, an pecunia, quae in arca domi Gadibus inuenta esset, vel ex diuersis nominibus exacta, & ibi deposita, ex fideicommisso debeatur. Respondi, supra responsum esse.* Et Africanus l. qui filium, eodem: *Qui filium, & nepotem heredem instituerat, certa praedia, quaeque in his mortis tempore sua essent, nepoti per fideicommissum dederat, excepto Kalendario. Mortis tempore in ea arca, in qua instrumenta, & cautiones debitorum erant, pecunia numerata inuenta est. plerisq. videbatur vix vero simile esse, vt testator de pecunia numerata sensisset. Ego autem illud dignum animaduersione existimabam: cum quis Kalendarium praestari alicui voluerit, vtrum*

nomina dumtaxat debitorum praestari voluisse intelligendas sit, an vero etiam pecuniam, si qua ab his exacta, eidem tamen Kalendario destinata fuerit. Et magis puto, quemadmodum si exactae pecuniae, & rursus collocatae essent, permutatio nominum non perimeret, vel minueret fideicommissum: ita ipsas quoque pecunias, si adhuc Kalendario, idest nominibus faciendis destinatae essent, eidem fideicommisso cedere debere. Quinetiam illud quoque putem defendi posse; vt non modo a debitoribus exactae pecuniae, sed quacumq. de causa redactae, eidem tamen rationi destinatae, fideicommisso cedant. Cellus praeterea ex ipsa antiquitate petitam aliam ejus rei rationem affert, l. si chorus eodem. *Quae, ibi,* inquit, *mobilia mea erunt, do, lego, nummos ibi repositos, vt mutui darentur, non esse legatos, Proculus, ait. at eos, quos praesidij caussa repositos habet, (vt quibusdam bellis ciuilibus factitassent) eos legato contineri; & saepe audisse se rusticos senes ita dicentes, Pecuniam sine peculio fragilem esse, Peculium appellantes, quod praesidij caussa reponeretur.* Ex iis igitur grauissimorum auctorum locis facile intelligimus, hoc nos iure vti, vt ea tantum nostra sint, quae possidemus; Pecuniam autem mutuam collocatam, siue etiam in eum vsum comparatam, nostram non esse. Proinde, cum quis, quod suum est, legat, non videtur instrumenta, & cautiones debitorum legare, aut etiam pecuniam ad foenus destinatam, vt olim fiebat.

LVSTRVM QVINQVE. ANNORVM SPATIVM

Horati locus illuſtratus.

Ideo à nonnullis Luſtri nomen, cum annorum ſpatium ſignificat, pro quattuor dũtaxat annis accipi, quamuis quincto quoque anno Vrbem luſtrari, Ciuitatem cenſeri, ac Luſtrum condi fateãtur. eorum autem opinio inde fluxit, quod, peracto quadriennio, ineunte quincto anno, cenſum peragi putarent. Quare faciendum mihi eſſe duxi, vt, quae inter legẽdum auctorum loca notarim, in medium proferam. Statius lib. Siluarum 2. de Surrentino Polli:

Huc me poſt patrij laetum quinquennia luſtri.

Et lib 3. ad Claudiam vxorem, quam vel ipſa Penelope caſtiorem dicit, quae viginti annos Vlyſſe marito caruit:

——& ſi ego met patrio de litore raptus
Quatuor emeritis per bella, per aequora, luſtris
Errarem, tu mille procos intacta fugares,
Non intertextas commenta retexere telas,
Sed ſine fraude palam, thalamosq. armata negaſſes.

Martialis libro primo de Demetrio puero amanuenſi, aegrotante, ac moriente, manumiſſo: quod epigramma, propter ſummam elegantiam, & antiquitatis notitiam, totum adſcribere libuit:

Illa manus quondam ſtudiorum fida meorum,
Et felix dominis, notaq. Caeſaribus.
Deſtituit primos virides Demetrius annos,
Quarta tribus luſtris addita meſsis erat.
Ne tamen ad Stygias famulus deſcenderet vmbras,

Vreret implicitum cum scelerata lues,
Canimus, & domini ius omne remisimus aegro,
Munere dignus erat conualuisse meo.
Sensit deficiens sua praemia, meq. patronum.
Dixit, ad infernas liber iturus aquas.

Quid hoc apertius? cum quarta messis, ideſt quartus annus tribus luſtris addi dicatur, continuo ſequitur, Luſtrum non ex quattuor annis, vt iſti volunt, conſtare. Praeterea, ſi quadriennio Luſtrum abſolueretur, nõ tria luſtra, ſed quattuor dici debuiſſent aetatis Demetri, qui deceſſit tertio exacto luſtro, & quarti luſtri quarto anno, ideſt vndevigeſimo, ſiue decimo nono aetatis anno. Eſt autem hoc dicendi genus perelegans, ac Poetis in deſcribendis annis perfamiliare. Horatius libro Carminum ſecundo, Ode quarta:

Cuius octauum trepidauit aetas,
Claudere lustrum.

Quadrageſimum aetatis annum Horatius exegiſſe ſe ſignificat. Et libro quarto, ode prima:

Circa lustra decem flectere mollibus
Iam durum Imperijs.

Annum agebat quinquageſimum. Quod Ouidius in Ibin dixit:

Tempus ad hoc lustris bis iam mihi quinq. peractis.

Idem libro Faſtor. ſecundo, de puero quinctum decimum annum agente:

Iam tria lustra puer furto conceptus agebat.

Ad quem locum interpres inepte hac de re diſputat. Sed & Horatij locus eſt in Carmine ſaeculari:

Si Palatinas videt aequus arces,
Remq. Romanam, Latiumq. felix,
Alterum in lustrum, meliusq. semper
Proroget aeuum.

Ad quem locum interpretes Luſtrum improprie pro ſae-

 37

saeculo sumi scripserunt. Ego vero Horatium proprie locutum censeo, & de quinquennio proxime futuro, non autem de centesimo anno sollicitum fuisse.

Nam singulis lustris, idest quinquenniis vota pro Reipublicae incolumitate concipiebantur. Qua de re sic Suetonius in Augusto: *Mors quoque eius, de qua dehinc dicam, diuinitasq. post mortem, euidentissimis ostentis praecognita est. Cum lustrum in campo Martio magna populi frequentia conderet, Aquila eum saepius circumuolauit; transgressaq. in vicinam aedem super nomen Agrippae, ad primam litteram sedit. quo animaduerso, vota, quae in proximum lustrum, suscipi mos est, collegã suum Tiberium nuncupare iussit. Nam se, quamquam conscriptis, paratisq. iam tabulis, negauit suscepturũ, quae non esset soluturus.* Haec Suetonius. Huc accedit, quod, vt tradit Dio, eo ipso anno saeculari, qui erat vrbis conditae DCCXXXVI, finito decennio, in quinquennium Reipublicae constituẽdae potestatem accepit Augustus: cui eadem mox in alterum quinquennium decreta est: ac rursus in decẽnium. quo more vsi sunt in Republica administranda, qui secuti sunt, Imperatores. Quare in veteribus monumentis Vota Quinquennalia, Decennalia, & Vicennalia, & Tricennalia leguntur, quae primo, secundo, & tertio decennio imperij soluebantur. Est in hortis Farnesianis Palatinis marmor, cum victimis, & inscriptione:

CAESARVM
DECENNALIA
FELICITER

Et in Arcu Imp. Constantini:

VOTIS . X VOTIS . XX

VERSVS . OBELISCI . CONSTANTINIANI ALIQVOT . LOCIS . ILLVSTRATI

Metallum pro marmoris fodinis.

IN basi Obelisci, quem e Circo Maximo effossum ante Basilicam Lateranam Sixtus V. Pontifex Maximus statuit, complures erant inscalpti versus, quibus Imperatoris Constantij donum significabatur. Eos versus a nobis descriptos, cum erueretur basis, nostris libris inserendos, ac posteris transmittẽdos curauimus, quando ea basis confracta in alios vsus concesit.

Patris.opus . munusq. suum.tibi.Roma.dicauit
Augustus.toto. Constantius. Orbe.recepto
Et.quod.nulla. tulit.tellus.nec. uiderat.aetas
Condidit. ut. claris.exaequet.dona.triumfis
Hoc.decus. ornatum.genitor.cognominis.urbis
Esse.uolens. caesa. Thebis.de.rupe.reuellit
Sed . grauior.Diuum.tangebat.cura . uehendi
Quod. nullo. ingenio.nisuq. manuq. moueri
Caucaseam.molem.discurrens.fama.moneret
At.dominus.mundi.Constantius.omnia.fretus
Cedere.uirtuti.terris. incedere.iussit
Haut.partem.exiguam.montis.pontoq.tumenti
Credidit.&.placido.uecta.est.uelocius.Euro
Litus.ad.Hesperium. populo. mirante. carinam
Interea.Romam.taetro.uastante.tyranno
Augusti.iacuit.donum. studiumq. locandi
Non.fastu.spreti.sed.quod.non.crederet.ullus
Tantae.molis.opus.superas.consurgere.in.auras

Nunc

Nunc.ueluti.rursus.rufis.auulsa.metallis
Emicuit.pulsatq.polos.haec.gloria dudum
Auctori.seruata.suo.cum.caede.tyranni
Redditur.atque.aditu.Romae.uirtute.reperto
Victor.ouans.Vrbisq.locat.sublime.tropaeum
Principis.&.munus.condignis.usque.triumfis.

Cognominis vrbis. Constantinopolim significat. Cognominis autem, ὁμώνυμος, idest, eiusdem nominis. Vt apud Plautum: *Quid agunt duae germanae meretrices cognomines.* vocabantur enim Bacchides. Eiusdem vero nominis Constantinopolim accipio, non quod Constantini nomen, sed quod Vrbis Romae nomen referret. Nam Constantinopolis Noua Roma dicta est. Duae igitur Vrbes erant cognomines, idest eiusdem nominis. Ad vitandam vero ambiguitatem, addebatur alteri, Noua Roma; alteri, Vetus, Senior, Antiqua Roma. Senioris, & Nouae mentio est in secunda cognitione Sancti Chalcedonensis Concilij, his verbis: *Conueniente vero, & sancto Concilio, & vniuersali Concilio secundum sacram Sanctionem in Chalcedonensi ciuitate congregato, idest Paschasino, & Lucentio Reuerendissimis Episcopis, & Bonifacio Reuerendissimo Presbytero, agentibus vices Sanctissimi, & Deo amatissimi Archiepiscopi Senioris Romae sancti Leonis, & Anatolio sanctissimo Archiepiscopo magni nominis Constantinopolitanae ciuitatis Nouae Romae.* Et libro xi. C. de priuilegiis Vrbis Constantinop. *Vrbs* inquit *Constantinopolitana non solum iuris Italici, sed etiam ipsius Romae veteris praerogatiua laetetur.* Et l. intra, C. de operib. pub. *Intra vrbem Romam Veterem & Nouam nullus iudicum nouum opus informet.*

In versu autem, *Interea Romam T A RO*, cum duae litterae fracto marmore desiderarentur, fuerunt inductae P O, a viro non indocto, vulgatumq. impressis versibus

T A-

TAPORO, vt Tyranni cognomen esset, quod Fuluio Vrsino viro litterarum cognitione praestantissimo, non satisfecit. itaq. loco illarũ repositae sunt ab eo hae duae E, T, factumq. TAETRO, quo nihil aptius fieri potuit. Tantum enim abest, vt publicis priuatisq. monumentis Perduellium, damnatorũq. nomina mandarentur, vt inde abraderentur. Quod si victoria de hostibus a Senatu iudicatis esset incidenda, sine nomine hostis oppressi conscribebatur. Exprimebatur tamen verbis communibus Tyranni, & Tyrannidis factio oppressa, & extincta, adiecto etiam nomine ad Tyrannidem, Tyrannumq. detestandum idoneo, vt hoc loco factum est: *TAETRO Tyranno.* Est & in hortis Farnesianis Palatinis eiusdem temporis basis, quae huc pertinet:

RESTITVTORI . VRBIS . ROMAE . ADQVE . ORBIS
ET . EXTINCTORI . PESTIFERAE . TYRANNIDIS
D.N.FL.CONSTANTIO.VICTORI.AC.TRIVMFATORI
SEMPER . AVGVSTO
NERATIVS . CEREALIS . V.C. PRAEFECTVS . VRBI
VICE . SACRA . IVDICANS . D . N . M . QVE . EIVS

Et in Arcu Imperatoris Constantini:

IMP . CAES . FL . CONSTANTINO . MAXIMO
P . F . AVGVSTO . S . P . Q . R
QVOD . INSTINCTV . DIVINITATIS . MENTIS
MAGNITVDINE . CVM . EXERCITV . SVO
TAM . DE . TYRANNO . QVAM . DE . OMNI . EIVS
FACTIONE . VNO . TEMPORE . IVSTIS
REMPVBLICAM . VLTVS . EST . ARMIS
ARCVM . TRIVMPHIS . INSIGNEM . DICAVIT

LI-

LIBERATORI . VRBIS FVNDATORI . QVIETIS
VOTIS . X VOTIS XX

Illud quoque notandum eſt, quod ſic inibi legitur:

—— rufis auulſa metallis,

Metalla eſſe hoc loco marmoris fodinas apparet. quo ſenſu apud Lucanum accipiuntur libro quarto:

Extrahitur, duris ſilicum laſſata metallis.

Idem libro ſexto:

Ingentes cautes, auulſaq. ſaxa metallis.

Papinius item Statius libro Siluarum primo, de balneo Etruſci:

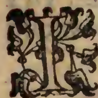
Sola nitet flauis Nomadum deciſa metallis.

Idem libro quarto, ad Marcellum:

An ne metalliferae repetit iam moenia Lunae.

Titulus etiam eſt libro XI. C. de metallariis, & metallis: vbi in prioribus legibus de metallico canone cautum eſt. In l. autem, Cuncti, *Metallum, ſaxorum venam* interpretantur Imperatores Gratianus, Valens, & Theodoſius, his verbis: *Cuncti, qui per priuatorum loca ſaxorum venam laborioſis effoſsionibus perſequuntur, decimas fiſco, decimas etiam domino repraeſentent, cetero modo proprijs ſuis deſiderijs vindicãdo.*

PRAETOR
TVTELARIS.

IVſtinianus, dandi tutores ius penes Praetorem fuiſſe, ex Conſtitutionibus, ideſt ex Imperatorum placitis, ſcriptum reliquit, Inſtit. de Atiliano tutore, §. Sed ex his. Hunc autem Praetorem Tutelarem vocatum, & a M. Aurelio factum, ſcribit Iulius Capitolinus: *Praetorem* inquit *tutelarem primus fecit*

cit, cum antea tutores a Consulibus poscerentur, vt diligentius de tutoribus tractaretur. Haec Capitolinus. Quod autem ad Consules id spectasse dicit, sic Suetonius in Claudio: *Sanxit, vt pupillis extra ordinem tutores a Consulibus darentur*. Ceterum ad Praetorem Tutelae cognitio, & Tutorum datio pertinebat. id quod ex l. 1. C. de Tutoribus, vel curat. illustr. cognoscitur. & ex l. 2. C. Quando mulier tutelae officio fungatur his verbis: *Accito Praetore, qui impertiendis tutoribus praesidet*. De Praetore Tutelari in antiquis inscriptionibus mentio est:

Romae, ad Columnam Antonini:

POPVLONII

L . ARADIO . VAL . PROCVLO
AVGVRI
PONTIFICI . MAIORI
QVINDECEMVIRO . SACRIS . FACIVNDIS
PONTIFICI . FLAVIALI
PRAETORI . TVTELARI
LEGATO . PROPRAETORE . PROVINCIAE . NVMIDIAE
PERAEQVATORI . CENSVS . PROVINCIAE . GALLECIAE
PRAESIDI . PROVINCIAE . EVROPAE . ET . THRACIAE
CONSVLARI . PROVINCIAE . SICILIAE
COMITI . ORDINIS . SECVNDI
COMITI . ORDINIS . PRIMI
PROCONSVLI . PROVINCIAE . AFRICAE . VICE
SACRA . IVDICANTI . EIDEMQ . IVDICIO . SACRO
PER . PROVINCIAS . CONSVLAREM . ET
NVMIDIAM . BYZACIVM . AC . TRIPOLIM
ITEMQ . MAVRETANIAM . SITIFENSEM . ET
CAESARIENSEM .

PER-

PERFVNCTO. OFFICIO. PRAEFECTVRÆ, PRAETORIO
COMITI. ITERVM. ORDINIS. PRIMI. INTRA
PALATIVM
PRAEFECTO. VRBI. VICE. SACRA. ITERVM
IVDICANTI
CONSVLI. ORDINARIO

HVIC. CORPVS. SVARIORVM. ET. CON
FECTVRARIORVM
AVCTORIBVS. PATRONIS. EX. AFFECTV. EIDEM
IVRE. DEBITO
STATVAM. PATRONO. DIGNO. PONENDAM
CENSVIT

Ad Forum Traiani.

AVCHENII

ANICIO. AVCHENIO. BASSO. V. C. QVAE
STORI. CANDIDATO
VNO. EODEMQVE. TEMPORE. PRAETORI
TVTELARI. PROCONSVLI
CAMPANIAE. PRAEFECTO. VRBI. TRINI
MAGISTRATVS
INSIGNIA. FACVNDIAE. ET. NATALIVM. SPE
CIOSA. LVCE. VIRTVTIS. ORNANTI. &

AVRELI . PRVDENTI

LOCVS . EMENDATVS.

Atinus Viterbiensis, qui summo bonorum dolore proxime decessit, vir venerandae formae & doctrinae prope singularis semper est habitus. Is cum esset fere octogenarius, & per aetatem, neque domo, neq. lectulo commouere se posset, frequentes ad illum Viri bene docti confluebant: erat enim prope Ciuitatis Oraculum. Admiratione dignum videbatur, quod in summa senectute oculis caligantibus, effeto corpore, vigebat tamen in illo animus, mens, memoria, multa acute disputabat, aliena scripta iudicabat, veterum libros corrigebat, & apposite restituebat. Nihil mihi admirabilius visum est, quam quod omnes fugisset, ac fefellisset in Prudentio, id ipsum post omnium librorum editiones, vidisse atque egregie emendasse. Sic enim legitur in praefatione libri primi aduersus Symmachum:

Spes insueta subit serpere flexibus,
Et vibrare sagax eloquij caput:
Sed dextra impatiens vulneris irritos
Oris rhetorici depulit halitus,
Effusum ingenij virus inaniter
Summa Christicolis in cute substitit.

Nemo locum de mendo suspectum habuit. Latinus hoc subodoratus est. & vnius litteræ secundae vocalis transpositione in verbo S P E S, nullo ibi plane sensu, locum illustrauit, hoc modo, S E P S. loquitur enim Prudentius de Serpente metaphoricos. Serpentis autem genus Seps, non Spes. Spei certe neque flexus corporis, neque capitis vibratio est. Seps autem mire in hunc locũ serpit.

Lu-

41

Lucanus libro nono de hoc Serpente sic:

Ossaq; dissoluens cum corpore tabificus Seps.

Et Ausonius:

An Libyae ferale malum, sit Romula vox Seps.

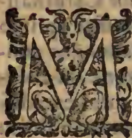
Huiusmodi mendũ in libros typis excusos e manuscriptis emanauit. est enim in Bibliotheca Vaticana Prudẽtij mirae antiquitatis liber, quem Federicus Rainaldus, harum rerum, quam diu vixit, diligens indagator, emptũ in Bibliotheca collocauit. Spes, tamen in eo legitur, mendose omnino.

ENNI. VERSVS

APVD. A. GELLIVM EXPLICATI

Frustrari, & Frustra esse, quid.

M. Antonius Muretus laudatus.

Agna mihi familiaritas, & cõsuetudo cum M. Antonio Mureto fuit; multumq. hominis doctissimi vtebar eruditione. Nam, praeterquam quod publice profitentem summa cum ingenij, doctrinae, & eloquẽtiae gloria in Romana Academia quotidie fere audiebam, antelucanis quoque horis domi ius Ciuile priuatim docenti operam dabam. Quare multa, quae praeclare dicta essent, raptim excipiebam. Eius generis est, Q. ENNI versuum, qui apud A. Gellium sunt, explicatio. is enim libro XVIII. Cap. 2. sic scriptum

reliquit. Enarratio horum versuum, qui sunt in Satyris Q. ENNI. vno multifariam verbo concinniter implicati, quorum exemplum hoc est:

Nam, qui lepide postulat alterum frustrari,
Quem frustratur, frustra eum dicit, frustra esse:
Nam qui sese frustrari, quem frustra sentit,
Qui frustratur; is frustra est: si non ille est frustra.

Sic explicabat Muretus: Qui vult alium lepide fallere, dicere non debet errare, ac falli, eum, quem ipse fallere cogitat. Nam, vbi quis sentit frustra alium operam dare, vt se fallat, tum, nisi is, cui dolus tenditur, fallitur, is ipse frustra est, qui eum frustrari volebat. Frustrari, est fallere; Frustra esse, falli, ac decipi.

MORTALES
INVOCARI . A . POETIS
non esse insolens, aut nouum.

CArmen, quod nuper quattuor Cardinalibus a Clemente VIII. Pontifice optimo Maximo cooptatis gratulabundus conscripsi, viro doctissimo legendum dederam, vt, si qua imprudenti mihi excidissent, libere admoneret. Quare candidi iudicis officio functus nonnulla adnotauit, quae de eius sententia libenter correxi. Vnum mihi persuadere non potuit, Inuocationem esse commutandam, quod Dij, non homines inuocari solerent. Respondi enim, habere me locupletes auctores, quorum exemplo id fecissem. Nouum hoc ille plane sibi videri, dicebat; qui memoria non tene

ret mortalium inuocationes. Facturus igitur operaepretium mihi videor, si scribentibus aeque, ac iudicantibus rem gratam faciam, omnemq. ambiguitatem, ac scrupulum eximam; prolatisq. in medium testimonijs, non esse hoc nouum, atque insolens, sed a bonis Poetis frequenter vsurpatum, doceam. Papinius Statius Gallicum, de quo libro Siluarum primo scribit, his versibus inuocat:

At ego nec Phœbum (quamquam mihi surda sine illo
Plectra) nec Aonias decima cum Pallade diuas,
Aut mitem Tegeae, Dircesue hortabor alumnum.
Ipse veni, viresq. nouas, animumq. ministra,
Qui caneris.

Sed Statius Ouidium imitatus est. quod facile cognoscet, qui vtriusq. locos conferet. Ouidius sane Germanicum Fastorum initio inuocat, his versibus:

Excipe pacato, Caesar Germanice, vultu
Hoc opus, & timidae dirige nauis iter.
Officioque, leuem non auersatus honorem,
Huic tibi deuoto, numine dexter ades.

Et infra:

Annue conanti per laudes ire tuorum,
Deq. meo pauidos excute corde metus.
Da mihi te placidum: dederis in carmina vires:
Ingenuim vultu statq. caditq. tuo.

Vterque vero Vergilium auctorem habuit, vnde mortales inuocandi rationem hanc didicerunt. is enim, Eclog. IIX.

Tu mihi, seu magni superas iam saxa Timaui.

Mortalem sine controuersia inuocat.

Et libro Georgicor. secundo ad Maecenatem orationẽ conuertit, his versibus:

Tuq. ades, inceptumq. vna decurre laborem,
O decus, o famae merito pars maxima nostrae
Maecenas, pelagoq. volans da vela patenti.

Au-

Augustum quoque idem inuocauit, virum nondum immortalitate donatum, nondum Diuum, Georg. primo:

Tuq. adeo, quem mox, quae sint habitura deorum
Concilia, incertum est, Vrbis nec inuisere Caesar,
Terrarumq. velis curam, & te maximus orbis
Auctorem frugum, tempestatumq. potentem
Accipiat, cingens materna tempora myrto:
An deus immensi venias maris, ac tua nautae
Numina sola colant; tibi seruiat vltima Thule;
Teq. sibi generum Thetis emat omnibus vndis;
An ne nouum tardis sidus te mensibus addas;
Qua locus Erigonen inter, Chelasq. sequentes
Panditur; ipse tibi iam brachia contrahit ardens
Scorpius, & caeli iusta plus parte relinquit:
Quidquid eris, (nam te nec sperent Tartara regem,
Nec tibi regnandi veniat iam dira cupido,
Quamuis Elysios miretur Graecia campos;
Nec repetita sequi curet Proserpina matrem)
Da facilem cursum, atque audacib. annue coeptis,
Ignarosq. viae, mecum miseratus agrestes
Ingredere, & votis iam nunc assuesce vocari.

Quem locum omnes fere qui secuti sunt Poëtae imitandum sibi proposuerunt. Lucanus Neronem inuocat:

——te, cum statione peracta
Astra petes serus, praelati regia celi
Excipiat gaudente polo; seu sceptra tenere,
Seu te flammiferos Phebi transcendere currus,
Telluremq. nihil mutato sole timentem
Igne vago lustrare iuuat: tibi numine ab omni
Cedetur: iuriq. tuo natura relinquet,
Quis Deus esse velis; vbi regnum ponere mundi.
Sed neque in Arctoo sedem tibi legeris orbe:
Nec polus aduersi calidus qua vergitur Austri,
Vnde tuam videas obliquo sidere Romam.

Aethe-

Aetheris immensi partem si presseris vnam,
Sentiet axis onus. librati pondera caeli
Orbe tene medio: pars aetheris illa sereni
Tota vacet, nullaeq. obstent a Caesare nubes.
Tunc genus humanum positis sibi consulat armis,
Inq. vicem gens omnis amet: pax missa per orbem
Ferrea belligeri compescat limina Iani:
Sed mihi iam numen: nec, si te pectore vates
Accipiam, Cyrrhaea velim secreta mouentem
Sollicitare Deum, Bacchumq. auertere Nysa.
Tu satis ad vires Romana in carmina dandas.

Manilius Augustum:

Nunc mihi tu, Caesar, patriae princepsque, paterque,
Qui Regis Augustis parentem legibus Orbem,
Concessumq. patri mundum Deus ipse mereris,
Das animum, viresq. facis ad tanta canendum.

Valerius Flaccus Vespasianum:

——Tuq. o, pelagi cui maior aperti
Fama, Chaledonius postquam tua carbasa vexit
Oceanus, Phrygios prius indignatus Iulos,
Eripe me populis, & habenti nubila terrae
Sancte Pater, veterumq. fane veneranda canenti
Facta virum, versam proles tua pandit Idumen.
Namq. potest, Solymo nigrantem puluere fratrem,
Spargentemq. faces, & in omni turre furentem.
Illa tibi cultusq. deum, delubraq. genti
Instituet, cum iam genitor lucebis ab omni
Parte poli, neque enim in Tyrias Cynosura carinas
Certior, aut Graiis Elice seruanda magistris.
Seu tu signa dabis, seu te duce Graecia, mittet
Et Sidon, Nilusq. rates, nunc nostra serenus
Orsa iuues, haec vt Latias vox impleat vrbes.

Papinius Statius Domitianum, in Thebaide:

—— tuq. o Latiae decus addite famae,

Quem noua maturi subeuntem exorsa parentis
Aeternum sibi Roma cupit. Licet arctior omnes
Limes agat stellas, & te plaga lucida caeli
Pleiadum, Boreaeq. & hiulci fulminis expers
Sollicitet, licet igni pedum frenator equorum
Ipse tuis alte radiantem crinibus arcum
Imprimat, aut magni cedat tibi Iuppiter aequa
Parte poli, maneas hominum contentus habenis
Vndarum, terraeq. potens, & sidera dones.
Tempus erit, cum laurigero tua fortior oestro
Facta canam.

Et in Achilleide:

At tu, quem longe primum stupet Itala virtus,
Graiaque, cui geminae florent vatumq. ducumq.
Certatim laurus, (olim dolet altera vinci)
Da veniam, ac trepidum patere hoc sudare parumper
Puluere, te longo, nec dum fidente paratu
Molimur, magnusq. tibi praeludat Achilles.

HORATI. ET VALERI. FLACCI LOCI. COLLATI.

Arbaras gentes Corallos non lituo, tubaue, aut tympano, in conflictu vsos esse ad animos militum incitandos, sed fortium virorum laudibus, lib. VI. commemorat Valerius Flaccus, his versibus:

Proelia nec rauco curant incendere cornu,
Indigenas sed rite duces, & prisca suorum

Facta

Facta canunt, veterumq. viris hortamina laudes.

Quod & multo ante, Horatius ad Pisones de Arte Poetica scripsit a Tyrtaeo tale quid factum:

Tyrtaeusq. mares animos in Martia bella
Versibus exacuit.

OVIDI · LOCI
EX . EPISTOLA . PENELOPES VINDICATI

Iulius Caesar Scaliger reprehensus.

IVlius Caesar Scaliger in Hypercritico illud apud Ouidium ex epistola Penelopes reprehendit:

Illi victa suis Troica fata canunt.

Non erunt inquit *victa fata. immo Troianum fatum vicit. vicit enim Troianorũ vota, quia in fatis erat Troiam capi.* Nullo negotio Scaligeri argumentũ dissolui, & Ouidium defendi posse, existimamus. Ouidius siquidem particularia, vt ita dicam, Troianorum fata, seu oracula, vt Seruio placet ad illud Verg.

——fracti bello, fatisq. repulsi
Ductores Danaum,

intellexit Palladium, Troilum & Laomedontis sepulcrum, Scaliger vero ad generale videlicet Troianorum fatum respexit. Fuisse autem plura fata, eademq. superata a Graecis, vt recte ab Ouidio dictum est, Plautus in Bacchidibus auctor est:

Ilio tria fuisse audiui fata, quae illi exitio forent:

Signum ex arce si perißet, alterum etiam est Troili mors.
Tertium cum portae Scaeae limen superum scinderetur.

Ibidem Scaliger ex eadem epistola *Namque* tollēdum pronuntiat ex eo versu:

Omnia namque tuo senior te quaerere mißo
Retulerat nato Nestor, at ille mihi.

Neque inquit Scaliger *hic vlla causa reddenda est. igitur illud Namq. dispungendum est. non enim relatio Telemachi efficiebat, vt Graeci proelia pingerent vxoribus*. Immo, inquam, ex Telemacho Penelope cognouit, quae a Graecis in Patriam reuersis de bello Troiano coniugibus suis narrarentur. quod Telemachus, apud Nestorem dum esset, perceperat. Neminem Ithacam rediisse, verisimile est, cum Ithacenses Ducem suum sequi oporteret. Durum quoque ibidem esse scribit, quod legitur:

Murus, quod fuit ante solum.

Murus enim inquit *numquam fuit solum*, Ego non fuisse adeo ineptum Ouidium arbitror, vt hoc excogitarit. Illud sane affirmo, aliter ordinandas esse voces, atque Scaliger accepit.

Sed mihi quid prodest vestris disiecta lacertis
Ilios? & murus quod fuit ante solum?

Quid mihi prodest Ilios disiecta, & solum, quod ante fuit murus? Estq. repetitio Poetis per familiaris. Haec autem sententia est: Vrbem Troiam disiectam, & dirutam, ac solo aequatam, nihilo magis vtilem, quam cum staret Penelope videri, cui post Vrbis Troianae excidium marito carendum esset.

VER-

45

VERGILI. ET. LIVI LOCI. COLLATI

De Etruſcorum imperio.

TRuſcos in duodecim partes diſtributos late a ſupero ad inferum mare imperio Italiam tenuiſſe, Liuius libro quincto ſcriptũ reliquit. Eius haec ſunt verba: *Tuſcorum ante Romanum Imperium late terra mariq. opes patuere. mari ſupero inferoque, quibus Italia inſulae modo cingitur; quantum potuerint, nomina ſunt argumento, quod alterum Tuſcum, communi vocabulo gentis, alterum Hadriaticum mare, ab Hadria, Tuſcorum Colonia, vocauere Italicae gentes. Graeci eadem Tyrrhenum, atque Hadriaticum vocant. Ii in vtrumq. mare vergentes, incoluere vrbibus duodenis terras, prius cis Apenninum, ad inferum mare; poſtea trans Apenninum, totidem, quot capita originis erant, colonijs miſsis. quae trans Padum omnia loca, excepto Venetorum angulo, qui ſinum circumcolunt maris, vſque ad Alpes tenuere.* Haec Liuius. Nemo igitur miretur, cum apud Vergilium de Mantuae opibus legat, quae Tuſcorum caput eſſet, Aen. lib.x.

Mantua diues auis, ſed non genus omnibus vnum.
Gens illi triplex, populi ſub gente quaterni.
Ipſa caput populis: Tuſco de ſanguine vires.

FVLVI . VRSINI
ET . IOSEPHI . SCALIGERI
O P E R A
in Festo explendo.

Esti Pompei ſemiuſtos libros egregie Fuluius Vrſinus expleuit. Eandem prouinciã Ioſephus Scaliger nactus, multa feliciter aſſecutus eſt. In dictione Mutini felicior Vrſinus. nam quae in libro exeſo deſiderantur, litterarum, ſpatia & interualla adamuſſim dimenſus, appoſite reſtituit: &, cum Scaliger *extra Vrbem, aediculam* feciſſet, Vrſinus *via iuxta diuerticulum viae* repoſuit. Eius coniecturam poſtea confirmauit vetus Inſcriptio, quae nunc apud illum eſt:

VIA . QVAE . DVCIT
PER . AGRVM
NONIANVM
A . M . XX . DEVERTIC
SINISTROSVM
PER . COMPITVM
SECVS . PISCINAM
IN . FVNDO
DECIMIANO
THALAMIANO
IVNCTIS . DEBETVR
IT . A . VTI . HODIE
IN . VSO . EST

Penultimi versus principes Syllabae pũctis distinctae apte exponi possunt. *Iter Actus*, vt est in l. inter actum, & iter, de ser. rust. praed. *Inter actum & iter* inquit Modestinus *nonnulla est differentia. Iter est enim, quo quis pedes, vel eques commeare potest; Actus vero, vbi & armenta traijcere, & vehiculum ducere liceat.*

Posset etiam commode quis interpretari primam illã vocalem, A, *Aditus*, *Ambitus*, si de quopiam aedificio ageretur: vt in subiecta inscriptione diserte expressum est apud Delphinios.:

HVIC
MONIMENTO . ITER
ADITVS . AMBITVS . DEBETVR
EX . SENTENTIA . EROTIS . AVG . L
IVDICIS . A . VIA . CAMPANA
PVBLICA . DEXTRoRSVM . INTER
MACERIEM . CALAMIANAM
ET . INSVLAM . EVCARPIANAM
. . ER . LATITVDINEM . PEDES . DVOS
. . SEMIS . VSQVE . AD . HOC
MONVMENTVM . ET . HINC
PER . CIRCVITVM . TOTIVS
MONVMENTI . VSQVE . IN . VIA
QVAE . DVCIT . IN . AGRO . ITEM
IDEM . MONVMENTI . ITER
ADITVS . DEBETVR . HINC
SECVNDVM . MONVMENT
VM . AFINIAE . TYCHES . ET
INDE . SECVNDVM . MACERIEM
EVCARPIANAM . IN . QVA . OLLAR
SVNT . ET . INDE . RECTO . VSQVE . AD
. . AM . PVBLICAM . CAMPANAM

VN:

VNDE . QVIS . SIT NOMINANDVS

X parentibus liberos, non autem ex liberis parentes ostendendos esse, errareq. eos, qui pueri, aut etiam infantis Patrem, Auũ, aut Proauum scribunt, ignorat nemo, qui in bonis auctoribus versatus sit. clarius enim, illustriusq. parentum nomen, quam liberorum esse consueuit, nisi filius ad eam propria virtute gloriam peruenerit, vt maioribus suis facem praetulisse videatur. id quod M. Catoni, qui se Vticae interemit, vsu venit. qua de re diserte a M. Tullio Cicerone libro de Officiis tertio scriptum est. *M. inquit Cato sententiam dixit, huius nostri Catonis Pater. Vt enim ceteri ex patribus, sic hic, qui illud lumen progenuit, ex filio est nominandus.* Haec ille Praeterea naturae ordo postulat, vt, vnde quis ortus sit, non ignoretur, ac prior sit pater, quam filius. Quam scribendi consuetudinem Romani vel in primis secuti sunt, vt est videre in veteribus monumentis, in Tabulis Capitolinis:

M.VALERIVS.M.F.VOLVSI.N.CINCINNAT
P . SESTIVS . Q . F . VIBI . N . CAPITO
AP . CLAVDIVS . AP . F . M . N . CRASSIN

Et apud Fuluium Vrsinum lapis est perantiquus valde, antiquis litteris notatus, qui nuper inuẽtus, & effossus est extra portam Capenam:

MARTEI
M . CLAVDIVS . M . F
CONSOL . DEDIT

LV-

LVCANI ALIQVOT. LOCI DEFENSI

Aduersus Iulium Caesarem Scaligerum.

NImius mihi videtur in poetis exagitandis Iulius Caesar Scaliger, in Hypercritico. Lucanum in primis notat, quod Poema de bello Ciuili Pharsaliam appellarit. plura enim bella, & pluribus in locis a Caesare cum Pompeio, Pompeianisq. gesta ante, & post Magninecem prosequitur, Corfiniense, Brundisinum, Marsiliense, Dyrrhachinum, Hispanicum, Africum, Alexandrinum. Ego indignum esse Lucanum censeo, vt contra veterum sententiam a quoquam accusetur: Pharsalicamq. optima ratione inscriptam puto, quod eo bello de Pōpeianis partibus, deq. vniuersa optimatum causa actum sit. quod & Cic. testatur, qui, victo apud Aemathiam Pompeio, neque reliquias belli, neq. spem sequi voluit inanem. cetera siquidem bella ad hoc vnum proelium, tamquam ad caput, referenda sunt. Quare sic ipse Lucanus exorsus est:

Bella per Aemathios plusquam ciuilia campos,
Iusq. datum sceleri canimus.

Ac sane Papini Stati iudicium, doctissimi poetae, ceteris praetulerim. is de ingenio, carminibusq. Lucani libro Siluarum secundo multa honorificentissime scripsit, quae ad hanc rem pertinent:

Mox coepta generosior iuuenta
Albos ossibus Italis Philippos,
Et Pharsalica bella detonabis,

Et

Et fulmen ducis inter arma diui,
Libertate grauem pia Catonem,
Et gratum popularitate Magnum
Tu Pelusiaci scelus Canopi
Deflebis pius, & Pharo cruenta
Pompeio dabis altius sepulcrum.

In Lucano item damnat Scaliger dicendi genus, quo vsus est lib. IX.

Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Murri
Transactus?

Latine inquit Scaliger *dicemus, Quid prodest Basiliscum transactum cuspide fuisse?* Ego, num Latine sit dictum, non quaero. Vtinam tam Latine sciremus, quam Lucani seruus. Illud certe dico, eadem orationis forma Ouidium vsum esse in Penelopes epistola:

Sed mihi quid prodest vestris disiecta lacertis
Ilios? Reliqua per otium persequemur.

RECONDITA NOMINVM. ET VERBORVM per numeros Figura.

Iguram per numeros fieri, nemo est paulo in litteris exercitatus, qui non sciat, cum dictioni, quae numeri vnitatis sit, verbum numeri multitudinis adiungitur; vt, Turba ruunt; Pars in frusta secant. Virg. Aen. lib. VI.

Pars calidos latices, & ahena vndantia flammis

Expe-

Expediunt. Illud autem non cuiuis obuium est, vt ad idem nomen collectiuum numeri singularis, duo referantur verba, alterum singulare, alterum plurale. Exempla ex Vergilio petenda. lib. Aeneid. 1.

Ac, veluti magno in populo cum saepe coorta est
Seditio, saeuitq. animis ignobile vulgus;
Iamq. faces, & saxa volant; furor arma ministrat;
Tum pietate grauem, ac meritis si forte virum quem.
Conspexere, silent, arrectisq. auribus adstant.

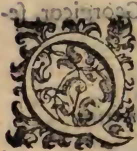
Vides primum, dici *Ignobile, vulgus saeuit,* deinde, *Conspexere, Silent, Adstant.* Eadem quoque figura vsus est in secundo Aeneidos:

Pars stupet innuptae donum exitiale Mineruae,
Et molem mirantur Equi.

Et paulo infra, sunt, qui eandem figuram retinendam esse contendant:

Vndiq. visendi studio Troiana iuuentus
Circumfusa ruit; certantq. illudere capto.

LVNAE. SILENTIVM
VERGILIVS. ET. STATIVS
COLLATI

QVae sint Lunae silentia, facilius ex Papinio Statio, Poeta Vergili studiosissimo, disces, quam ex Grammaticis. is enim lib. Thebaidos secundo, de Mercurio, Laium Regem ab inferis reducente, sic inquit:

Hac & tunc fusca volucer Deus obsitus vmbra

Exſilit ad ſuperos, infernaq. nubila vultu
Diſcutit, & viuis afflatibus ora ſerenat.
Inde per Arcturum, mediaeq. ſilentia Lunae
Arua ſuper, populosq. meat: ſopor obuius illi
Noctis agebat equos.

Vergilius lib. Aeneidos ſecundo:

Et iam Argiua phalanx inſtructis nauibus ibat
A Tenedo, tacitae per amica ſilentia Lunae.

VERGILI · ET VALERI . FLACCI LOCI . COLLATI

Ngenioſe a Vergilio dictum Quinctilianus affirmat, *Demiſſum lapſi per funem,* Aen. lib. 2. cum Equi lignei altitudinem exponere voluiſſet.

Valerius autem Flaccus, ad oſtendendam arboris proceritatem, alia ratione vſus, admirabile ingenium ſuum declarauit, lib. VI.

Denſior haud vſquam, nec celſior extulit vllas
Silua trabes, feſſaeq. prius rediere ſagittae,
Arboris ad ſummum quam peruenere cacumen.

Sed & Vergilium imitatus videtur, qui Georgicor. ſecundo ſic inquit:

——vbi aera vincere ſummum
Arboris haud vllae iactu potuere ſagittae,
Et gens illa quidem ſumptis non tarda pharetris..

VIDVARE

AD. MARES. QVOQ. REFERENDVM

Seruius reprehensus.

Vergilius & Silius collati.

SEruius ad illud Vergili lib. Aeneidos IIX.

—— tam multis uiduasset ciuibus Vrbes.

proprie Viduare ad Vrbes relatum, quae generis sunt feminini, scripsit; Horatium vero abusiue, & satis incongrue, genere masculino posuisse, libro primo Carminum:

—— viduus pharetra
Risit Apollo.

Seruium, Sili Italici, viri grauissimi, & in arte dicendi exercitatissimi, auctoritas refellit. is lib. 2. ad genus masculinum Viduandi verbum rettulit:

At viduus teli, frustrato proditus ictu.

Viduus, translate, *pro Exsuto accipitur.*

CAPVT . MVNDI

R O M A

Loci Poetarum collati.

Omam Orbis caput dictam, in Claudi Rutili Numatiani adnotationibus nostris multis auctoribus probauimus:

Qui domina arces, & caput orbis habet.

Eo etiã spectat, quod apud Ouid. lib. v. Fastorũ inter legẽdum, vt fit, notauimus:

Hic, vbi nunc Roma est, orbis caput, arbor, & herbae,
Et paucae pecudes, & casa rara fuit.

Et Metam. xv.

Iamq; caput rerum Romanam intrauerat vrbem.

HORATI . ET . OVIDI

LOCVS . COLLATVS

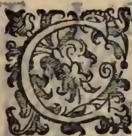
Vae de Mercuri laudibus Horatius scripsit Ode x. lib. I. eadem fere Ouidius vsurpauit. lib. Fastorum v. Eodem quoq. dicendi genere vterq. vsus est. Sic Horatius:

——superis Deorum
Gratus, & imis.

Ouidius autem:

Pacis, & armorum superis, imisq. deorum
Arbiter, alato qui pede carpis iter,
Laete lyrae pulsu, nitida quoq. laete palaestra,
Quo didicit culte lingua docente loqui.

HORATI. ET CLAVDIANI LOCI. COLLATI

CLaudianus in VI. Honorij Conſulatum oſtendit, ſe non ingenij ſolum viribus excitatum, ſed optimor. quoq. Poetarum lectione aſsidua, ad Poeticum decus, & gloriam perueniſſe. Nam ita Horati ornamenta vniuerſa, quae de naue quaſſa, & naufraga congeſta ſunt Ode XIV. lib. I. in ſuam tranſtulit, vt nihil aptius, elegantius ve fieri poſſe videatur.

——qualis piratica puppis,
Quae cunctis inſenſa fretis, ſcelerumq. referta
Diuitijs, multasq. diu populata carinas,
Incidit in magnam, bellatricemq. triremem,
Dum praedam de more putat, viduataq. caeſis
Remigibus ſciſsis velorum debilis alis,
Orba gubernaclis, antennis ſaucia fractis,
Ludibrium pelagi vento iactatur, & vnda,
Vaſtato tandem poenas luitura profundo.

Horatius ſic:

O Nauis, referent in mare te noui
Fluctus: o quid agis? fortiter occupa
Portum. non ne vides, vt
Nudum remigio latus?
Et malus celeri ſaucius Africo,
Antennaeq. gemant? ac ſine funibus
Vix durare carinae
Poſsint imperioſius
Aequor? non tibi ſunt integra lintea.

Et

Et paulo infra:

——tu, nisi ventis
Debes ludibrium, caue.

QVID . SIT APVD . VERGILIVM MARE . STARE

Seneca emendatus.

Are semper agitari, fluere, numquam stare; suapte natura, & re ipsa constat; & & a Philosophis proditum est. Quamobrem sunt, qui Vergilianum illud, Eclog. 2. non satis probent:

Cum placidum ventis staret mare.

Seneca lib. Naturalium V. Vergili locum interpretatur, ita tamen, vt a rei natura non discedat. *Sic tranquillum* inquit *mare dicitur, cum leuiter commouetur, nec in vnam partem inclinatur. itaq. si legeris,*

Cum placidum ventis staret mare,

scito illud non stare, sed succuti leuiter, & duci. tranquillum est, quia nec huc, nec illo impetum capit. Sic est in meo vetustissimae impressionis libro: ac mihi magis placet, quam quod in aliis legitur, *Et dici tranquillum, quia nec huc, nec illo impetum capiat.*

VERGILI. ET TIBVLLI LOCI. COLLATI

Ergilium lib. Aen. vii. eadem comparatione vsum in Amatae Reginae, furetis, & per Vrbem, sine vllo aut Regiae Maiestatis decoro, aut matronalis personae pudore, discurrentis, expositione, quam Tibullus de se extulit lib. i. Eleg. v. notauimus. Illud certe discrimen esse animaduertimus, quod apud Carisum lib. Institutionum grammaticarum primo, est legere. Nam Turbonem a Vergilio, quem Turbinem a Tibullo, dictum doctissimus grammaticus testatur. Tibulli versus:

Namq. agor, vt per plana citus sola verbere turbo,
Quem celer assueta versat ab arte puer.

Vergili autem:

Tum vero infelix ingentibus excita monstris,
Immensam sine more furit lymphata per vrbem;
Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo,
Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
Intenti ludo exercent. ille actus habena
Curuatis fertur spatijs. stupet inscia turba,
Impubisq. manus, mirata volubile buxum.
Dant animos plagae.

Ad quem locum Seruius, *Turben, vt Carmen, a Catullo dictum*, scribit: sed a Carisi sententia discedit: & locus omnino mendosus mihi videtur.

VER-

VERGILI. LOCVS A CLAVDIANO EXPRESSVS

CLaudianus merito Vergili mentem habuisse dictus est, qui Vergilianae Maiestatis non sententias solum admiratus, atq. imitatus est, sed verba etiam, & dicēdi genera eleganter reddidit. In Rufinum porro Eclogae primae, illud feliciter expressit Vergilianum:

Ite meae, quondam felix pecus, ite capellae:

Sic Claudianus:

Ite mei quondam socij.

AN. VLLA. VIS VENEFICIIS. IN. AMORE FVISSE. SIT. CREDITA

VEneficas insectatur Horatius, & irridet; Canidiamq. sibi insultantem, sic loquentem facit:

Plorem artis in te nil habentis exitum?

Afranius autem, vetus poeta, optimo argumento veneficia non eam habere vim, vt misere quampiam depereas, acutissime, & suauissime probat:

Si possent homines delenimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus.
Aetas, & corpus tenerum, & morigeratio,

Haec

52

Haec sunt venena formosarum mulierum.

Formam,& obsequium Glycerij plurimum potuisse in Pamphilo,Terentius scriptum reliquit:

Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.

Haec duo coniunxi tOuidius in Hypsipile:

Moribus,& forma conciliandus amor:

Quibus sane artibus si vxores in viros suos vterentur, nullae omnino altercationes inter eos exorirẽtur.Illudq. profecto contingeret, quod ad coniugalem felicitatem Horatius pertinere praedicat:

Felices ter,& amplius,
Quos irrupta tenet copula:nec malis
Diuulsus querimonijs,
Suprema citius soluet amor die.

Haec recte Ethnicos sensisse constat. Certius au nos Christiani credimus,nullam cogendi vim habere neficia,inanemq. esse daemonum operam ad compel dam animi nostri libertatem.quod illustri sane exem SS. Martyrum Cypriani & Iustinae redditur indub tissimum.

EXPLICATVS VERGILI. LOCVS

Seruius reprehensus.

Roprium pro diuturno, & perpetuo, Vergilius vsurpauit,libro VI.

——nimium vobis Romana propago
Visa potens,superi,propria haec si dona fuissent.

 Eadem

Eadem plane ſignificatione hoc ipſum verbum A. Hirtius de bello Africo extulit: *Quod proprium* inquit *gaudium bellantibus fortuna tribuere non decreuit.*

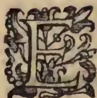
Seruius ad illum ſexti libri verſum, *Propria dona*, *Perpetua* ſignificare cum docuiſſet, ſentētiamq. ſuam exemplo confirmaret; ad illum primi libri locum ſe contulit:

Sunt mihi bis ſeptem praeſtanti corpore Nymphae,
Quarum, quae forma pulcherrima, Deiopeiam
Connubio iungam ſtabili, propriamq. dicabo.

Sed tamen in explicatione eius longe aliter ſenſit. Propriam enim idcirco dictam ſcribit, vt adulterij ſuſpicionem remoueret. Quare aut Seruius ſibi non conſtat, aut locus corruptus eſt, & interpolatus: quod & verius puto. equidem non adulterij ſuſpicionem, ſed diuortij ſummotam, propriae vocis adiectione, crediderim. eſtq. repetitio, ſiue expoſitio eius, quod dictum eſt: *Connubio iungam ſtabili.* Quae repetitio, & expoſitio perfamiliaris eſt Vergilio.

CVR. PICTI. GELONI
A. VERGILIO. DICTI

Claudiani locus collatus.

Xpreſsit luculenter Claudianus illud Vergilij Georg. ſecundo:

Pictoſq. Gelonos.

Qui ſic libro in Rufinum primo ſcripſit:

Membraq. qui ferro gaudet pinxiſſe Gelonus.

Recte igitur Seruius ad Vergilium *Pictos* interpreratur *ſtigmata habentes.*

VERGILI . LOCVS
A . CLAVDIANO . EXPRESSVS

Erborum, vt diximus, Vergilianorum obseruator diligentissimus, atque imitator Claudianus fuisse videtur; quibus sua Poemata, quasi luminibus quibusdam, respersit. Bis in vsum suum conuertit illud libri Aeneidos primi:

Tanta ne vos generis tenuit fiducia vestri?

De bello Gildonico:

Tanta ne deuinctos tenuit fiducia Mauros?

Et de bello Getico:

Tanta ne vos, inquit, Getici fiducia belli
Erigit?

VERGILI . ET
STATI . LOCI . COLLATI

Vmeros, vocesq. Vergilianas expressit Statius lib. Theb. I.

Impastae fugistis aues, rabidamq. canum vim.

ad illud lib. Aeneidos quarti respiciens:

Massiliq. ruunt equites, & odora canum vis.

VERGILI LOCVS. EXPLICATVS PRVDENTI. COLLATVS

Seruius, & Turnebus reprehensi.

PRudentius aduersus Symmachum videtur Vergilium interpretatus, qui sic scripserit:

Nec non Thessalicae doctissimus ille magiae
Traditur exstinctas sumptae moderamine virgae
In lucem reuocasse animas, Cocytia leti
Iura resignasse, sursum reuolantibus vmbris:
Ast alias damnasse neci, penitusq. latenti
Immersisse Chao.

Vergilius vero sic, Aen. lib. IV.

Tum virgam capit. hac animas ille euocat Orco
Pallentes, alias sub tristia Tartara mittit:
Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.

Turnebus lib. Aduersarior. 24. cap. 26. Seruium hoc loco reprehendit, qui *Resignat*, exposuerit, *claudit, perturbat*; eamq. interpretationem ineptam dicit; ac suam ipse affert longe ineptiorem. voluit enim Maronem respexisse ad veterum Romanorum consuetudinem, qui mortuis in rogo collocatis oculos domi a familiaribus clausos aperiebant. Quid, quaeso, commune hominibus cum dijs esse poterat? Num vero, quod erat cognatorum officium, ad Mercurium pertinere opinatus est? Rectius, petendam eius loci, & verbi expositionem a Prudentio, dixerim, qui, repetitione elegantissime vsus, *Resignat*, esse, *ab inferis excitare*, testatur. *Resignat* enim *lumina*, est repetitio, siue exegesis, & expositio eius, quod praecesserat, *Adimit somnos*.

54

ANTE. NE

AN. POST. SVBSTANTIVVM COLLOCANDVM. SIT ADIECTIVVM

Diectiua praecedere semper, numquam subsequi substantiua nomina oportere, amicus meus putat; aliter si fiat, carmen esse humile, & ineptum, affirmat. Hunc ego scrupulum exemptum ex adolescentium animis volo. Quare faciendum est mihi, vt totam hanc adiectiuorum subsequentium rationem optimorum Poetarum confirmem auctoritate. Afferam igitur in medium versus aliquot, qui mihi sese primi obtulerunt. lib. Aeneid. v.

Et saeuire animis Entellum haud passus acerbis.

Infra:

——malo suspendit ab alto.

——primus clamore secundo.

——& vincula linea——

——vitamq. reliquit in astris

Aetherijs——

——docuit post exitus ingens.

Muneribus cumulat magnis.——

Quamuis solus auem caelo deiecit ab alto.

——pectore summo.

——Creta Labyrinthus in alta.

Ecl. 7.

——in montibus altis.

Ecl. 1.

Maioresq. cadunt altis de montibus vmbrae.

Statius lib. Siluarum tertio, de Coma Earini.

——quos mole noua pater inclytus vrbis
Excolit.

Verg.Ecl.3.

——quisquis amores
Aut metuet dulces, aut experietur amaros.

Ecl.4.

——siluae sint consule dignae.
——caelo demittitur alto.
——caelumq. profundum.

Ecl.1.

——lapis omnia nudus,
Limosoq. palus obducat pascua iunco.
——hic inter flumina nota,
Et fontes sacros, frigus captabis opacum.

Georg.4.

——lucosq. sonantes.

Ecl.1.

Florentem cytbisum, & salices carpetis amaras.

Et:

Fronde super viridi: sunt nobis mitia poma,
Castaneae molles.

Ecl.2.

Montibus, & siluis studio iactabat inani.
Allia, serpyllumque, herbas contundit olentes.
At mecum raucis tua dum vestigia lustro
Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis.
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.
Lac mihi non aestate nouum, non frigore desit.
Pan primus calamos cera coniungere plures.

Immensi operis esset, quae apud Latinae linguae optimos auctores ea de re exstant, exempla huc congerere. Illud tantum adiungo, ex his paucis constare, ordinem in collocatione adiectiuorum obseruari non oportere.

LIT-

LITTERARVM MONVMENTIS PRAESTANTISSIMORVM . HOMINVM MEMORIAM . CONSERVARI

Eius rei aliquot Poetarum, Ciceronisque, & Senecae sentẽtiae congestae.

LIbenter facio, quod a doctissimis viris factitatum scio, vt eiusdem sententiae locos vndiq. collectos sub vno fere aspectu statuam. sic enim fit, vt multorum sententiis, quod volumus, facile consequamur.

Scriptorum beneficio fortium virorum nomina viuere; contra vero, extingui, & aboleri, Poetarũ praesidio destituta, Horatius elegãtissime disseruit, libro Carminum quarto, Ode octaua:

——————neque
Si chartae sileant, quod bene feceris,
Mercedem tuleris. Quid foret Iliae,
Mauortisq. puer, si taciturnitas
Obstaret meritis inuida Romuli?
Ereptum Stygijs fluctibus Aeacum
Virtus, & fauor, & lingua potentium
Vatum diuitibus consecrat insulis.
Dignum laude virum Musa vetat mori.

Et Ode nona:

Vixere fortes ante Agamemnona
Multi: sed omnes illacrymabiles

Vrgentur, ignotiq. longa
Nocte, carent quia vate sacro.
Paullum sepultae distat inertiae
Celata virtus.

Sed & Tibullus carminibus aeternā comparari famā dixerat, libro primo, Elegia quarta:

Carmine purpurea est Nisi Coma: Carmina ni sint,
Ex humero Pelopis non nituisset ebur.
Quem referent Musae, viuet dum robora tellus,
Dum caelum stellas, dum vehet amnis aquas.

Lucanus libro nono idem sensit:

O sacer, & magnus vatum labor, omnia fato
Eripis, & populis donas mortalibus aeuum.

Et paullo infra:

Venturi me, teq. legent. Pharsalia nostra
Viuet, & a nullo tenebris damnabimur aeuo.

In eandem sententiā omnes eunt Poetae, quibus assentitur Cicero: is enim pro Archia sic inquit: *Plena exemplorum vetustas. quae iacerent in tenebris omnia, nisi litterarum lumen accederet.* Et infra: *Nisi Ilias exstitisset illa, idem tumulus, qui corpus eius contexerat, nomen etiam obruisset.* loquitur de Achille, & Homero.

Seneca vero epistola ad Lucilium XXI. Oratorum quoque, & philosophorum libris eam vim esse testatur. *Quis Idomenea,* inquit, *nosset, nisi Epicurus illum suis litteris incidisset? omnes illos Megistanas, & Satrapas, & Regem ipsum, ex quo Idomenei titulus petebatur, obliuio alta suppressit. Nomen Attici perire Ciceronis epistolae non sinunt: nihil illi profuisset gener Agrippa & Tiberius progener, & Drusus Caesar pronepos: inter tam magna nomina taceretur, nisi Cicero illum aperuisset. Profunda supra nos altitudo tēporis veniet, pauca ingenia caput exerent, & in idem quandoque silentium abitura obliuioni resistent, ac se diu vindicabunt. Quod Epicurus amico suo potuit promitte re,*

mittere, hoc tibi promitto, Lucili. habeo apud posteros gratiam. possum mecum duratura nomina educere. Vergilius noster duobus memoriam aeternam promisit, & praestat:

Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt,
Nulla dies vmquam memori vos eximet aeuo,
Dum domus Aeneae Capitoli immobile saxum
Accolet, imperiumq. Pater Romanus habebit.

Quoscumque in medium fortuna protulit, quicumque membra, ac partes alienae potentiae fuerant, horum gratia viguit, domus frequentata est, dum ipsi steterunt, post ipsos cito memoria defecit. Ingeniorum crescit dignatio: nec ipsis tantum habetur, sed quidquid istorum memoriae adhaesit, excipitur. Haec Seneca, sapientissimus Orator, & eloquentissimus Philosophus, pro rei magnitudine, grauissime tractauit. Quae quam vere dicta sint, nihil attinet disputare. Eorum enim tantum nomina ad nos peruenerunt, qui aut ipsi victura scripserunt, aut alienis scriptis irrepserunt.

HOMERI . HESIODI
ET . VERGILI
LOCVS . COLLATVS

Numisma
INICI . DAVALI

Omerus in Achillis clypeo Mundum à Vulcano effictum multis versibus, quorum vnum apposuimus, Iliados Σ prosecutus est:

Εν μὲν γαῖαν ἔτευξ' ἐν δ' οὐρανὸν ἐν δὲ θάλασσαν

quem versum sic Latine reddidimus:

In clypeo terram, caelumq. effinxit, & aequor.

Eiusdem Argumenti est Hesiodi Ἀσπὶς, vbi multa de Herculis clypeo narrantur.

Vergilius vero vtrumq. imitatus in Aeneae clypeo Aeneae progeniem, & Romanorum res gestas, Augustiq. naualem ad Actium victoriam, & triumphũ expressum fuisse libro octauo extremo testatus est. Ad Homeri autem Cõmẽtum propius accedit amplissimum ex aere Numisma, siue, vt in Italia vulgari sermone loquimur, Il Medaglione, quod proximo superiore anno ALOYSIVS ORICELLARIVS, HORATII Clarissimi viri, Filius, nobis dono dedit. quo in Numismate ex alte-

altera quidem parte INICI . DAVALI effigiem, & nomen, ex altera vero Mundum, Terram scilicet, Caelum, ac Mare Pisanus Pictor cum suo nomine, & sententiola vulgaribus verbis concepta, PER VVI SE FA, idest Tibi fit, centum, & eo amplius abhinc annis excuderat. Nos THOMAE . DAVALO . INICI ABNEPOTI, Illustrissimo Principi, qui ad maiorum suorum gloriam singulari virtute aspirat, gentis suae in Italia auctoris monumentum, nostris auctum versibus, dedimus.

AD . THOMAM . DAVALVM DE . INICI . DAVALI . NVMISMATE

IOSEPHI . CASTALIONIS CARMEN

ETSI virtutis celsam contendis ad arcem
Sponte tua, & per te in summos incumbis honores,
Attamen incessus maiorum laude tuorum
Adijcis ad veterum titulos, & facta parentum
Grande decus, THOMA, propriaq. in luce coruscas.
Quare oculos retinet series deducta tuorum

Longa tuos, longusq. renidet imaginis ordo.
I NNICVS *vnus abest vobis, sed stemmate toto*
Primus in Italiam terris qui venit Iberis
*D*AVALVS *inuicti, generosus sanguinis auctor.*
Is mihi, vix credes, signato oblatus in aere
Pectora laetitijs perfudit nuper amicis.
Non sic exsiluit tumulo post multa retecto
*Saecla Syracusij mensoris T*VLLIVS *olim.*
Quem non attonitum maiestas reddere possit
Oris, & obstupeat quis non in veste superba?
Gratia Pisano debetur summa labori;
Qui faciem Herois nostros seruauit in annos;
Virtutemq. viri praestantis munere belli,
Artibus & pacis per mystica signa notauit.
Namq. hic aetherium prudens effinxit Olympum,
Addidit Arcturũque, Hyadasque, & Orionis ensem.
In medio Terram posuit, Saltusq. Ferasq.
Oppidaq. & summis geminas in montibus Arces,
Vndisonumq. infra litus, camposq. liquentes
Oceani, totumq. viro subtexuit Orbem.
Mulciber Aetnaeis clypeum fornacibus acer
Formasse ingenti talem narratur Achilli,
Talem Caesaribus, quorum sub legibus Orbis,
Aere notam fuluo procudit Martia Roma.

DON·INIGO·DE·DAVALOS

OPVS·PISANI·PICTORIS·
PERVVI SE FA

Scriptiones hae Viri eruditiſs. Ioſephi Caſtalionis nihil continent, quod Fidei, aut moribus officere poſsit: eaſq. propterea imprimi poſſe cenſeo. Romae. 22. Ianuarij. 1594.

M. A. Maſſa.

Imprimantur.

F. P. Ioannes Saragoça, Magiſter, & ſocius Reuerendiſsimi Magiſtri Sacri Palatij.

Jmprimantur.

M. Antonius Vicesgerens.

---

pag. 60. legendum, Vrſinus *dextra via, &c.*